

Ordning for valg av biskop/revisjon av ordning for bispenominasjon. Utredning.

Bearbeidet utgave av saksorientering til sak KR 26/07

Kirkerådet, september 2007.

Innhold

Ordning for valg av biskop/revisjon av ordning for bispenominasjon. Utredning.....	1
Innhold	1
Sammendrag	2
Innledning	3
Erfaringene med ”Prøveordning for nominasjon m.v. ved utnevning av biskop” av 30.juni 2004.....	5
Bakgrunn.....	6
Prøveordningen	7
Evalueringsprosessen.....	8
Oppsummering av evalueringene av prøveordningen	9
Kirkerådets anbefalinger på bakgrunn av evalueringene av prøveordningen..	13
Hvorfor utredning av revidert nominasjonsordning og bispevalgordning nå?	13
Ordningene i andre lutherske kirker	14
Historisk oversikt over utviklingen av ordningen i Den norske kirke.	16
Hovedtrekk ved Den norske kirkes forståelse av bispetjenesten.....	17
Revidert nominasjonsordning eller bispevalg?.....	18
Kirkemøtet og stat – kirke-utredningene om utnevning av biskoper.....	18
Hvorfor bispevalg? Fordeler og ulemper.....	20
Fordeler og ulemper ved en revidert nominasjonsordning	21
Samlet vurdering	21
Overordnede prinsipper for en norsk bispevalgordning	22
Elementer i en revidert nominasjonsordning og i en bispevalgordning	23
Nominasjon av kandidater (evt. prøvevalg).....	23
Avstemning i revidert nominasjonsordning.....	28
Avstemning ved bispevalgordning	29
Stemmeberettigede grupper	30
Vekting og fastlegging av det kirkelige votum.....	33
Uttalelse, innstilling og utnevning ved fortsatt nominasjonsordning	38
Valg og stadfesting av valget ved bispevalgordning	39
Kort betraktning over de rettslige rammevilkår.....	39
Oppsummerende oversikt over bispevalgordning (primært forslag) og revidert nominasjonsordning (subsidiært forslag).....	40
Appendiks: Bispenominasjon - grupper av stemmeberettigede.....	42

Sammendrag

Kirkerådet ba (sak KR 09/07) om å få til sitt junimøte revisjon av ordning for bispenominasjon med videre på bakgrunn av erfaringene med prøveordningen. Spørsmålet om innføring av en bispevalgordning skulle innarbeides i et planlagt dokument om "Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning". Bispemøtet har siden (sak BM 22/07) anmodet Kirkerådet om "å utrede flere modeller for bispevalg", og bedt om å få saken opp på sitt høstmøte, før Kirkemøtets behandling av saken.

Utredningen ble i en tidligere versjon lagt fram som saksorientering til sak KR 26/07. Utredningen er bearbeidet etter Kirkerådets møte 13.-14. september. To nye avsnitt er kommet til, "Hovedtrekk ved Den norske kirkes forståelse av bispetjenesten" (nyskrevet) og "Kort betraktning over de rettslige rammevilkår" (inngikk i saksorienteringen til sak KR 43/07).

På denne bakgrunn legges det her fram forslag til revidert ordning for bispenominasjon m.v., men også forslag til oppbygning av en bispevalgordning som kan bygge på de samme grunnelementene som en revidert ordning for bispenominasjon. Underveis pekes det på mulige alternative løsninger ved siden av de som anbefales.

Gjennomgangen følger de ulike fasene i prosessen fram mot bispeutnevning, og viser fortløpende hvilke elementer som vil høre med i en revidert nominasjonsordning og i en bispevalgordning.

På bakgrunn av erfaringene med prøveordningen foreslås en ny ordning for selve nominasjonsprosessen. Det foreslås å innføre en rett for et visst antall stemmeberettigede i nominasjonsprosessen til å fremme kandidater til supplering av bispedømmerådets nominasjon. Det drøftes også om en ved overgang til bispevalg bør etablere et nominasjonsorgan hvor bispedømmerådet suppleres med tre medlemmer av Kirkerådet. Ved siden av dette skisseres også andre ordninger som vil være mulige ved innføring av bispevalg, bl.a. en ordning med prøvevalg i stedet for nominasjon.

Det foreslås å fastlegge prinsipper for vekting og beregning av det kirkelige votum. Det foreslås å legge de samme prinsippene for vekting og beregning av det kirkelige votum til grunn uansett ordning.

Det foreslås også endringer når det gjelder hvilke grupper som skal ha stemmerett, uavhengig av om det fortsatt skal være rådgivende avstemning eller bispevalg.

Innledningsvis oppsummeres evalueringene av de tre gjennomførte nominasjonsprosessene etter Prøveordning for nominasjon m.v. ved utnevning av biskop av 30. juni 2004. De viktigste funn i evalueringsrapportene sammenfattes, på noen punkter supplert med observasjoner og vurderinger fra Kirkerådets sekretariat og en konsultasjon 11. januar 2007.

Det foreslås å gå inn for en bispevalgordning som primært standpunkt, og subsidiært for en revisjon av ordningen ved bispenominasjon.

Innledning

Utredningen ble i en tidligere versjon lagt fram som saksorientering til sak KR 26/07. Utredningen er bearbeidet etter Kirkerådets møte 13.-14. september. To nye avsnitt er kommet til, ”Hovedtrekk ved Den norske kirkes forståelse av bispetjenesten” (nyskrevet) og ”Kort betraktning over de rettslige rammevilkår” (inngikk i saksorienteringen til sak KR 43/07).

Til Kirkerådets møte 7.-8.februar forelå oppsummering av erfaringene med *Prøveordning for nominasjon m.v. ved utnevning av biskop*, med forslag om å utrede a. en gjennomført bispevalgordning, b. en revisjon av dagens nominasjonsordning.

Kirkerådet gjorde følgende vedtak (sak KR 09/07):

- ”1. Kirkerådet viser til vedtaket i Kirkemøtet 2000 (sak KM 16/00) om at utnevning av biskop bør legges til organer utgått ved kirkelige valg.
2. Kirkerådet anbefaler følgende på bakgrunn av evalueringene av Prøveordningen for nominasjon m.v. ved utnevning av biskop:
 - Forslagsfasen formaliseres ikke som i prøveordningen, men en mindre formalisert rådgivende forslagsfase beholdes. Bispedømmerådet bindes ikke formelt til å nominere blant de foreslåtte.
 - Ved siden av bispedømmerådets nominasjon, innføres en rett for et nærmere angitt antall stemmeberettigede til å stille supplerende kandidater. Ved den rådgivende avstemning kan man bare stemme på godkjente kandidater.
 - Bispedømmerådet får plikt til å nominere minst to kandidater av hvert kjønn.
 - Bestemmelsene om hvilke grupper som har stemmerett og uttalerett ved bispenominasjon gjennomgås. Det utvikles et system for beregning av det kirkelige votum som utjevner forskjellene fra bispedømme til bispedømme i forholdet mellom de ulike gruppene stemmeberettigede.
3. Kirkerådet ber om å få til sitt junimøte revisjon av ordning for bispenominasjon med videre på bakgrunn av erfaringene med prøveordningen.
4. Kirkerådet ber om at spørsmål om innføring av en bispevalgordning innarbeides i det planlagte posisjonsdokument, jf. sak KR 12/07.”

Et forslag fremmet av Harald Gundersen ble oversendt administrasjonen uten realitetsbehandling:

”Hvis den fremtidige ordning blir en revisjon av dagens ordning, anbefaler Kirkerådet at det i nominasjonsprosessen skal avgis stemmer på tre kandidater, der 1., 2. og 3. stemmene vektet. I uttalelsesfasen og departementets innstilling blir kun de tre kandidatene med flest stemmer tatt i betraktning.”

Det ble i Kirkerådets behandling stilt spørsmål ved ønskeligheten og nødvendigheten av å utvide plikten til å nominere kandidater av hvert kjønn til to kandidater av hvert kjønn.

Det ble også gjort oppmerksom på at avstemningsprosedyren ved nominasjon i Bispedømmerrådet – hvor de enkelte medlemmer avgir stemme på tre (fem i prøveordningen) kandidater – kunne medføre mindre bredde i nominasjonen enn rådet som helhet egentlig ønsket.

Bispemøtet drøftet saken i sitt møte 26.-29. mars 2007 og fattet følgende vedtak (sak BM 22/07):

”Bispemøtet vil anmode Kirkerådet om å utrede flere modeller for bispevalg. Også en modell for bispevalg uten forutgående nominasjon bør utredes.

Prosess for utvelgelse og utnevning av biskop berører bispeembetet og Bispemøtet på en særlig måte. Bispemøtet ber derfor om å få saken til uttalelse på sitt høstmøte, før Kirkemøtets behandling av saken.”

Bispemøtets vedtak kan forstås slik at biskopene primært ønsker utredet innføring av bispevalg allerede inneværende år. Den manglende omtale i bispemøtets vedtak av en revidert bispenominasjonsordning sammenholdt med anmodningen om utredning av flere modeller for bispevalg og ønsket om å få saken tilbake til høstmøtet kan tyde på det.

Saken anses å være av en slik karakter at reglene i Kirkemøtets forretningsorden § 2-2 og i Bispemøtets forretningsorden § 29 og 31 kommer til anvendelse.

På bakgrunn av Kirkerådets vedtak legges det her fram forslag til revidert ordning for bispenominasjon m.v.. På bakgrunn av Bispemøtets vedtak forseres framlegget av forslag til oppbygning av en bispevalgordning i forhold til planen etter Kirkerådets vedtak. Forslag til valgordning er innarbeidet i denne utredningen. Dette er også motivert med at en revidert nominasjonsordning og en bispevalgordning kan bygge på mange av de samme grunnelementene.

Utredningen munner ut i to anbefalinger: En anbefalt bispevalgordning, og en anbefalt revidert nominasjonsordning. Det foreslås å anbefale innføring av en bispevalgordning, med den anbefalte reviderte nominasjonsordning som subsidiær løsning.

Gjennomgangen følger de ulike fasene i prosessen fram mot bispeutnevning, og viser fortløpende hvilke elementer som vil høre med i en revidert nominasjonsordning og i en bispevalgordning. Underveis pekes det på mulige alternative løsninger ved siden av de som anbefales.

Bestemmelsene om hvilke grupper som har stemmerett og uttalerett ved bispenominasjon gjennomgås, med forslag om endringer som også kan gjøres gjeldende ved en eventuell bispevalgordning.

Det foreslås et system for beregning av det kirkelige votum som utjevner forskjellene fra bispedømme til bispedømme i forholdet mellom de ulike gruppene stemmeberettigede, og et system som vekter menighetsrådsstemmer i forhold til soknets medlemstall.

Innledningsvis oppsummeres evalueringene av de tre gjennomførte nominasjonsprosessene etter Prøveordning for nominasjon m.v. ved utnevning av biskop av 30. juni 2004. De viktigste funn i evalueringsrapportene sammenfattes, på noen punkter supplert med observasjoner og vurderinger fra Kirkerådets sekretariat og en konsultasjon 11. januar 2007.

Erfaringene med ”Prøveordning for nominasjon m.v. ved utnevning av biskop” av 30. juni 2004

Prøveordning for nominasjon m.v. ved utnevning av biskop ble fastsatt av Kultur- og kirkedepartementet 30. juni 2004. Ordningen ble gjort gjeldende fra 1. juli 2004 og for de tre nærmest påfølgende bispeutnevnelser. I komitémerknadene fra Kirkemøtet (sak 10/03) heter det at ”prøveordninga bør nyttast ved minst to bispeutnemningar og evaluerast”. På initiativ fra Kirkerådet og i samråd med Kultur- og kirkedepartementet, Kirkeavdelingen, ble det igangsatt evaluering av prøveordningen.

Nå er tre nominasjoner foretatt etter prøveordningen (Oslo 2004-2005, Borg 2005 og Sør-Hålogaland 2006) og det foreligger evalueringsrapporter fra alle tre nominasjonsprosesser:

- Olav Helge Angell og Harald Askeland: *Evaluering av nominasjons- og utnevningssprosessen til Oslo bispesete 2004-05*, Diaforsk (Diakonhjemmet høgskole. Avdeling for forskning og utvikling) 2005
- Pål Ketil Botvar, Ida Marie Høeg og Ulla Schmidt: *Evaluering av nominasjonsprosessen ved utnevning av ny biskop i Borg 2005*, Stiftelsen Kirkeforskning 2005
- Turid Skorpe Lannem og Ulla Schmidt: *Evaluering av gjennomføringen av prøveordning ved utnevning av biskop i Sør-Hålogaland*, Stiftelsen Kirkeforskning 2006

Rapportene er oversendt Kultur- og Kirkedepartementet. Evalueringsrapporten fra Oslo 2004-2005 er tidligere oversendt Kirkerådet som orienteringssak (KR 47/05.1).

Rapportene er elektronisk tilgjengelige fra følgende nettside:

<http://www.kirken.no/?event=doLink&nodeID=8805>

Det er også avholdt en konsultasjon i Oslo 11. januar 2007, hvor erfaringene med prøveordningen ble drøftet med tanke på revisjon av ordningen. Til stede var representanter for bispedømmene som hadde gjennomført prøveordningen, samt Hamar bispedømme som nylig har hatt nominasjon etter ordinær ordning, sammen med representanter fra Bispemøtet, KA Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon, Den norske kirkes presteforening, Norsk kvinnelig teologforening, Stiftelsen Kirkeforskning og Kirkerådet. I konsultasjonen kom det fram at det i det vesentlige var samsvar mellom deltakernes opplevelse av gjennomføringen av prosessene og evalueringsrapportenes beskrivelser og vurderinger.

Prøveordningen hadde et begrenset sikte i påvente av stat-kirke – utredningen. Det er naturlig at Kirkerådet som har stått for evalueringene oppsummerer erfaringene med prøveordningene med tanke på innspill til varig revisjon av ordningen for nominasjon ved utnevning av biskop.

Bakgrunn

På bakgrunn av kritikk mot og misnøye med nominasjonsprosessen ved utnevning av biskop vedtok Kirkerådet i sak KR 12/03 å nedsette en hurtigarbeidende arbeidsgruppe ”til å vurdere endringer og mulige alternative ordninger i gjeldende regler om nominasjon m.v. ved utnevning av biskop”. Den konkrete foranledning var henvendelser fra Tunsberg og Oslo bispedømmeråd om å ta nominasjonsordningen opp til vurdering.

Arbeidsgruppen avgav sitt forslag 15. mai 2003. Forslaget ble sendt på høring til en rekke instanser. Hovedformålet var å skape engasjement for å få fram gode kandidater. Dette skulle ivaretas gjennom en bred og åpen forslagsprosess forut for bispedømmerådets nominasjon. Bispedømmerådet skulle foreta nominasjon av syv (mot tidligere fem) kandidater på fritt grunnlag, på bakgrunn av de innkomne forslag. Begge kjønn skulle være representert. I avstemningsprosessen skulle det ikke lenger være anledning til å stemme på ikke-nominerte kandidater. Arbeidsgruppen gikk ikke inn for vekting av 2. og 3. stemmer. Arbeidsgruppen anbefalte ikke åremål for biskoper, heller ikke tilsetting etter søknad.

I påvente av Stat-kirke – utvalgets arbeid ble prøveordningen konsentrert om forsøk med begrensede reformer. Arbeidsgruppen redegjorde slik for avgrensningene:

”Arbeidsgruppen har ikke gått grundig inn på ordninger som vil kreve vesentlige endringer i regelverket. Til slike regler regner arbeidsgruppen også regler for avstemningen og hvem som er stemmeberettigede. Spørsmål om en alternativ ordning for *utnevning* av biskop osv. er heller ikke vurdert, da en forutsetter at slike spørsmål blir behandlet av Stat/kirke-kommisjonen som skal legge frem sin innstilling innen utgangen av 2005.” (*Regler om nominasjon m.v. ved utnevning av biskop. Forslag til prøveordning*, forslag fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Kirkerådet 12.mars 2003, avgitt mai 2003, s.4.)

Kirkerådet behandlet saken i juni 2003 (KR 31/03), og deretter i september 2003 (KR 51/03). Kirkerådet anbefalte utvalgets forslag til prøveordning med noen mindre endringer og presiseringer. Kirkerådet la større vekt på at samtlige menighetsråd skulle utfordres til å foreslå kandidater etter avholdt menighetsmøte, og foreslo mer konkrete regler for prosedyre på menighetsmøte. Videre foreslo Kirkerådet at det skulle være anledning til å stemme på andre enn de nominerte kandidatene.

Kirkemøtet 2003 (KM 10/03) vedtok å gå inn for prøveordningen med noen endringer, og ba departementet legge til rette for at prøveordningen kunne gjennomføres når første bispesete ble ledig. I Kirkemøtets vedtak het det at menighetsrådet *skal* kalle inn til menighetsmøte for å få inn forslag på kandidater. Kirkemøtet foreslo en bestemmelse om at bispedømmerådet i sin nominasjon burde ha med tre av de 20 som var foreslått av flest menighetsråd. Kirkemøtet tok også inn regler om presentasjon av kandidatene. Kirkemøtet holdt seg til arbeidsgruppens forslag om at det kun skulle kunne stemmes på de nominerte kandidatene, og ikke til Kirkerådets forslag på dette punktet. Kirkemøtet ønsket vekting og opptelling også av

2. og 3. stemmer. Kirkemøtet ville også ha inn regler om at uttalelsene fra bispedømmerrådet, Kirkerådet og biskopene bare skulle ta i betraktning de tre kandidatene som fikk flest stemmer, og ønsket også regler om intervju av de tre kandidatene som gikk videre til siste runde. Kirkemøtet tok også inn en henstilling til Kongen om å utnevne en av de tre kandidatene som totalt har fått flest stemmer.

Kultur- og kirkedepartementet fastsatte prøveordningen 30. juni 2004. Departementet gikk i hovedsak inn på Kirkemøtets forslag, men med noen endringer og justeringer. Departementet åpnet for at det kunne stemmes på biskoper i embete ved siden av de nominerte kandidatene. Forslaget om vekting av 2. og 3. stemmene ble ikke tatt til følge. I stedet for henstillingen til Kongen om å utnevne en av de tre som har fått flest stemmer, tok departementet inn en bestemmelse om at departementet innstiller en av de tre som totalt har fått flest stemmer.

Prøveordningen

Endringer og nye elementer i prøveordningen

- Det skulle nomineres inntil sju personer og minst fem, mot tidligere inntil fem personer og minst tre. Det kom krav om at nominasjon skulle omfatte begge kjønn. Tidligere het det: ”Det skal tilstrebes at både kvinner og menn blir nominert”. (Prøveordningen § 1)
- Det ble innført en ”forslagsfase”, hvor menighetsrådene ble bedt om å foreslå tre kandidater overfor bispedømmerrådet, etter å ha avholdt menighetsmøte for å få inn forslag. (§ 2a. a.)
- Bispedømmerrådet fikk anledning til å innhente referanser før nominasjon. (§ 2a. c.)
- Minst tre av de nominerte burde velges blant de tjue som er foreslått av flest menighetsråd. En kandidat måtte ha minst to stemmer for å bli nominert. For å forbedre informasjonen om kandidatene til de stemmeberettigede heter det videre: ”Bispedømmerrådet bør utarbeide noen spørsmål som kandidatene skal svare på. Spørsmål og svar, sammen med de biografiske opplysningene, sendes departementet og offentliggjøres”. (§ 2b.)
- De stemmeberettigede skulle rangere 5 av de nominerte kandidatene mot tidligere tre. Bestemmelsen om at bispedømmerrådets nominasjon ”ikke er bindende” ble tatt ut. (§ 3). Reglene om avstemning i menighetsrådet ble tilpasset at det skulle votes over 5 mot tidligere tre kandidater (§ 4).
- Departementets offentliggjøring av utfallet av avstemningen skulle følge de kategorier som hadde stemt (§ 5). Dette var sedvane fra før, men ble nå eksplisitt regelfestet.
- Ved siden av Kirkerådet og biskopene, skulle nå også det aktuelle bispedømmerrådet uttale seg om hvem de anså mest skikket til å bli utnevnt. Tidligere skulle de uttalende instanser uttale seg om hvilke tre av kandidatene de anså mest skikket. I prøveordningen skulle de uttale seg om de tre kandidatene som hadde fått flest stemmer. Uttalelsen skulle omfatte alle tre og grunngis. Tidligere var det bare krav til biskopene om begrunnelse. (§ 6).
- Prøveordningen ble gjort gjeldende fra 1. juli 2004 og for de tre nærmest påfølgende bispeutnevnelser. (II)

Evalueringsprosessen

Evalueringsoppdragene

Kirkemøtets komitè (sak KM 10/03) formulerte noen "mål" og noen "grunnleggjande hensyn" for prøveordningen. Kultur- og Kirkedepartementet har ikke formulert noe offentlig dokument om hensikt og mål med prøveordningen, men begrenset seg til å fastsette prøveordningen som forskrift, med justeringer og endringer på en del punkter i forhold til Kirkemøtets vedtatte forslag. Evalueringsoppdragene ble derfor knyttet opp mot de målene og grunnleggjande hensynene som var formulert av Kirkemøtets komitè. De er således ikke primært evalueringer av prøveordningen satt opp mot den tidligere nominasjonsordningen. Evalueringene vurderer derfor ikke alternativer til prøveordningen, men først og fremst i hvilken grad prøveordningen har oppnådd de mål Kirkemøtet satte opp, og i hvilken grad den har ivaretatt de grunnleggjande hensyn Kirkemøtet la til grunn.

Evalueringsoppdragene beskrev "mål" og "grunnleggjande hensyn" slik:

"Prinsipper vedrørende evalueringen av bispenominasjon i Oslo (...)

- c. Evaluering skjer i forhold til "målene" slik Kirkemøtets komite formulerte dem. "ein breiare og meir open prosess...samstundes som ein får ein tydeleg og oversiktleg prosess". I tillegg drøftet Kirkemøtekomiteen "nokre grunnleggjande hensyn" de fant sentrale. Disse trekker i litt ulike retninger, men skal balanseres mot hverandre:
 - skape engasjement og involvering
 - finne fram til representative og kvalifiserte kandidater
 - være tydelig på når det er grunner til å være åpne, og når det bør være begrenset innsyn
 - sørge for en ryddig prosess i alle ledd
 - å ta tilbørlig hensyn til kandidatenes personvern"

Hele prosessen skulle evalueres, men evalueringen kunne settes i gang mens prosessen pågikk. Det ble også skissert noen supplerende problemstillinger eller konkretiseringer av problemstillingene knyttet til "målene" som evaluatorene har forholdt seg til.

Begrensninger ved evalueringene

Evalueringene har noen begrensninger: En har konsentrert intervjuer og spørreundersøkelser til menighetsmøtedeltakere, menighetsrådsmedlemmer og bispedømmerådsmedlemmer. En har ikke innhentet vurderinger fra de øvrige gruppene av stemmeberettigede ved bispenominasjon (prester og vigslede kateketer, diakoner og kantorer i offentlig kirkelig stilling i vedkommende bispedømme; prostene i de øvrige bispedømmer; de teologiske professorer ved de teologiske fakulteter og rektorene ved de praktisk teologiske seminarer). Disse avgrensningene lå nær ut fra beskrivelsen av evalueringsoppdragene. Begrensede økonomiske og tidsmessige ressurser gjorde det nærliggende å fokusere på de aktørgruppene som var mest direkte involvert i de viktigste nye sidene ved prøveordningen.

Oppsummering av evalueringene av prøveordningen

Den følgende oppsummering sammenfatter erfaringene med prøveordningen på bakgrunn av evalueringsrapportene, supplert med observasjoner og vurderinger fra Kirkerådets sekretariat og vurderinger formidlet i konsultasjonen 11. januar 2007. For mer detaljerte vurderinger vises til evalueringsrapportene.

Forslagsfasen

Innføringen av den formaliserte forslagsfasen skulle gjennom menighetsmøtene bidra til større bredde og åpenhet i prosessen, og bidra til engasjement og involvering. Den skulle også bidra til å finne representative kandidater.

Evalueringene viser at forslagsfasen har blitt opplevd positiv av de som deltok, men at den ikke har fungert etter hensikten når det gjelder bredde, engasjement og involvering. Ordningen har i noen grad vært til hjelp for bispedømmerådene i vurderingen av de aktuelle kandidatenes representativitet. Den formelle åpenheten i ordningen var stor, men slik ordningen har blitt gjennomført i de tre forsøkene, har den ikke ført til vesentlig bredde og engasjement utover de som allerede pleier å være aktive på menighetsmøter og i menighetsråd. Menighetsmøtene har samlet relativt få. Mange synes det har vært vanskelig å ta stilling til kandidater/finne gode kandidater fordi man hadde for lite kjennskap til aktuelle kandidater og til hvilke kvalifikasjoner slike kandidater bør inneha.

Det er store forskjeller bispedømmene imellom når det gjelder forslagsfasen. I Oslo og Borg avholdt de fleste menigheter menighetsmøte, og det kom inn forslag fra de fleste menighetsråd og menighetsmøter. I Sør-Hålogaland var det mange menigheter som ikke avholdt menighetsmøte, og mange menighetsråd som ikke sendte inn forslag.

Forslagsfasen bidro i liten grad til å få fram andre navn enn de som ellers ville vært aktuelle for nominasjon. I følge evalueringsrapporten fra Borg ble mye av premissene for menighetsmøtenes forslag lagt av pressen som regnet opp aktuelle kandidater. Disse kandidatene gikk ofte igjen i menighetsmøtenes og menighetsrådenes forslag. I tillegg (særlig i Sør-Hålogaland) ble en del steder den lokale presten foreslått fra sin menighet.

Nominasjonsfasen

I Borg og Sør-Hålogaland la bispedømmerådet stor vekt på forslagene fra menighetene i nominasjonen, selv om også andre kriterier - strategiplan o.l. - var inne i bildet. Alle kandidater i øverste del av forslagslisten ble kontaktet. En del kandidater avslo nominasjon. I Oslo la også bispedømmerådet vekt på listen, men det la kanskje større vekt på bispedømmerådets strategiplan i nominasjonsarbeidet, med den følge at to kandidater som kom høyt på menighetenes forslagsliste ikke ble forespurtt/nominert.

Plikten til å nominere kandidater av begge kjønn har blitt fulgt opp. Det ble nominert kvinnelige kandidater som nådde opp blant de tre fremste i avstemningsfasen i alle tre tilfeller. Evalueringen i Sør-Hålogaland omtaler at relativt sett flere kvinner enn menn takket nei til nominasjon.

I Oslo ble bispedømmerådets nominasjon gjenstand for offentlig kritikk om at den var for smal. Det ble initiert en aksjon til fordel for en sittende biskop som ikke var nominert av bispedømmerådet, men som var blant de hyppigst foreslåtte kandidater i forslagsfasen. Denne kandidaten nådde opp blant de tre med flest førstestemmer.

Avstemningsfasen

I forbindelse med avstemningen i Oslo ble det markert uenighet mellom Kirkerådet og Kultur- og kirke departementet i forhold til opptelling av stemmer. Kirkerådet ønsket i tråd med kirkemøtets anbefaling en vektning også av 2. og 3. stemmer, mens departementet (med henvisning til tidligere praksis) bare ville telle 1. stemmer som grunnlag for hvilke tre som skulle gå videre til avsluttende vurdering og innstilling.

Det ble avklart og skapte ikke problemer i Borg og Sør-Hålogaland. I Oslo ble det problemer fordi en del menigheter hadde avgitt stemme før departementets avklaring forelå.

Det skapte en del misnøye at det ikke ble gitt noen eksplisitt begrunnelse for hvorfor de stemmeberettigede skulle rangere inntil 5 kandidater, mens bare 1. stemmene ble talt opp. Det ble fra departementets side presisert at stemmer ble talt med også der man bare hadde ført opp en kandidat.

I Sør-Hålogaland var deltakelsen i avstemningsfasen lav: Bare ca. 2/3 av menighetsrådene og 2/3 av prestene i bispedømmet avgav stemmer. Oppslutning i avstemningsfasen er ikke undersøkt eller tematisert i evalueringsrapportene fra Oslo og Borg.

Uttalelsesfasen

Kirkemøtet foreslo at det burde gjennomføres intervju med de tre kandidatene som gikk videre til uttalelsesfasen. Dette ble ikke formelt en del av prøveordningen. Kirkerådet gjennomførte likevel "samtaler" eller intervjuer med kandidatene i denne fasen i samsvar med Kirkemøtets forslag. Det er bare rapporten fra Sør-Hålogaland som går nærmere inn på disse intervjuene. Det deltok to representanter for Kirkerådet og en representant for bispedømmerådet sammen med administrativt personale. Det ble invitert til en "samtale" med bispekandidatene. Kandidatene har opplevd dette som et jobbintervju, og er til dels kritiske til omstendighetene rundt samtalen og utilstrekkelig informasjon på forhånd.

I selve uttalelsesfasen, endte man i Oslo opp med 4 kandidater fordi Kirkerådet i sin uttalelse insisterte på at Kirkemøtets forslag til tellemåte skulle legges til grunn, og tok med en kandidat som etter denne tellemåte ville blitt blant de tre fremste. Kultur- og kirke departementet aksepterte i ettertid en slutfase med fire kandidater. Kirkemøtet kritiserte i ettertid flere sider ved Kirkerådets håndtering av saken.

I Borg og Sør-Hålogaland var det ikke problemer i denne fasen.

Evalueringene framhever at begrunnelsene i bispedømmeråd og Kirkerådet i liten grad var begrunnelser for hvorfor rådets 1. kandidat burde bli biskop, men at de

framhevet alle de tre (fire) kandidatenes kvaliteter for bispetjenesten. Biskopenes begrunnelser er unntatt offentlighet.

Utnevnesfasen

Innstilling og utnevning var i alle tre tilfeller blant de tre som fikk flest førstestemmer, slik prøveordningen foreskrev.

Utnevnelsen i Sør-Hålogaland trakk forholdsvis lenge ut i tid etter at de øvrige fasene var avsluttet.

Medias rolle

Mediene har særlig interessert seg for kandidatenes kjønn og teologiske ståsted i homofilisaken. Lokale medier har dessuten vært opptatt av kandidatenes lokale tilhørighet. Dette har bidratt til et relativt smalt fokus på nominasjonsprosessen i mediene. Mer allsidig belysning av kandidatenes kvalifikasjoner, personlig egnethet og erfaring hører til sjeldenhetene.

I Borg virket medieomtale av aktuelle kandidater sterkt inn på hvilke kandidater som fikk oppslutning i forslagsfasen.

Prosessen i Oslo fikk vesentlig større medieoppmerksomhet enn prosessen i de to andre bispedømmene. Dette kan skyldes at bispeembetet i Oslo har en mer framskutt plass i opinionen, og at det var større grad av konflikt i prosessen med tydelig personfokusering.

Personvern

Evalueringsrapportene fra Borg og Sør-Hålogaland påviser en viss uklarhet i hvordan personvern skal ivaretas i ordningen for nominasjon til biskop. Det skyldes at ordningen har elementer både av valg og utnevning. Det har medført at prinsippet om partsoffentlighet ikke har blitt anvendt.

Vurderingen av om hensynet til personvernet er tilfredsstillende, er mer positiv hos de som forstår prosessen hovedsakelig som en nominasjons- og valgprosess. De som legger mer vekt på at det er en ansettelsesprosess er mindre positive.

Ordningen som helhet

Tidsaspektet

Prosessen i Oslo varte i over et år. Denne prosessen ble et negativt forbilde for prosessene i Borg og Sør-Hålogaland. Prosessene i Borg og Sør-Hålogaland ble gjennomført på vesentlig kortere tid. Hensynet til å gjøre prosessen kortere og ryddigere, kan ha vært vanskelig å forene med samtidig å få til bred deltakelse og engasjement. Særlig kan dette ha vært tilfelle i Sør-Hålogaland hvor avstemningsfasen for en stor del falt i sommerferien.

Bredere og mer åpen prosess. Engasjement og involvering.

Ved at menighetsmøtet og menighetsrådene skulle komme med forslag til kandidater, var prosessen i utgangspunktet bredere og mer åpen. I praksis har ikke denne åpenheten blitt utnyttet. Dels har oppslutningen om menighetsmøtene vært lav, dels kan hensynet til å gjennomføre en rask og ryddig prosess ha gått på bekostning av bredde og oppslutning i forslagsfasen. Informasjonen kunne ha vært bedre. Det etterlyses også sterkere samarbeid mellom Kirkerådet og bispedømmerådene om tilrettelegging av prosessen, ikke minst ved informasjon og veiledning i forhold til avvikling av menighetsmøter.

Bredden og åpenheten har vært rent formell, og ikke omsatt i deltakelse, engasjement og involvering på grunnplanet i menighetene. Menighetsmøtene ble ikke de åpne folkemøtene som var intensjonen.

Evalueringen for Sør-Hålogaland framhever særlig tre grunner til manglende engasjement og involvering på grunnplanet: For knapp tid til å gjennomføre forslagsfasen i menighetene; opplevelse av mangel på kunnskap og innsikt i forhold til aktuelle kandidater og kvalifikasjonskrav for biskoper; og mangelfulle administrative rutiner.

Tydelighet og oversiktlighet. Ryddighet.

Oslo-prosessen ble mer uryddig enn de andre. Dels fordi den ble satt i gang før ordningen formelt var fastsatt av departementet, dels fordi uenigheten om opptellingsmåte ikke ble bilagt før prosessen var i gang. Dette gjorde også at tydeligheten og oversiktligheten ble svekket. Bispedømmerådet fikk mer kritikk for nominasjonen, og en fikk en aksjon for en sittende biskop som ikke var nominert av bispedømmerådet.

Prosessene i Borg og Sør-Hålogaland omtales jevnt over som ryddige og oversiktlige.

Når det gjelder tydelighet er bildet mer blandet. Ordningen med en forslagsfase i tillegg til avstemningsfasen, medførte avstemning om aktuelle bispekandidater i flere runder i menighetene. Det kan ha bidratt til å skape uklarhet om når man egentlig har innflytelse i prosessen. Det kan ha medvirket til den lave oppslutningen i avstemningsfasen i Sør-Hålogaland.

Forholdet mellom bispedømmerådets bruk av den begrunnede forslagslisten fra menighetene, og deres selvstendige vurdering ut fra andre kvalifikasjonskriterier ble oppfattet som uavklart, særlig av kritikerne av nominasjonen i Oslo. På den annen side hjemlet prøveordningen at bispedømmerådet gjorde vurderinger på selvstendig grunnlag.

Uklarheten i hvorfor man skal stemme på 5 kandidater når bare førstestemmene avgjør, har svekket tydeligheten i prosessen. Det samme gjelder prosessens doble karakter av nominasjon og valg, og av tilsetting.

Særlig svekkes tydeligheten i avstemningsfasen. ”Gjennom fordelingen av stemmerett (og til dels opptellingsprinsipper) får lokale og regionale hensyn og anliggender vanskeligere for å slå igjennom i avstemningen på en måte som oppleves rimelig.

Aktørene på bispedømmeplan opplever avstemningsordningen som en urimelig vektforskyvning av myndighet og interesser vekk fra bispedømmets egne organer, til fordel for nasjonale organer.” (Evaluering, Sør-Hålogaland, s.116)

Representativitet og kvalifikasjoner hos kandidatene

Bispedømmerådene har gjennomgående vist vilje til å balansere kvalifikasjoner og representativitet, der også menighetenes forslag er vektlagt.

I nominasjonen har det vist seg vanskelig å tilfredsstille hensyn til både kvalifikasjoner og representativitet i ønskelig grad der mange kandidater har svart nei til å la seg nominere.

Kirkerådets anbefalinger på bakgrunn av evalueringene av prøveordningen

Kirkerådet fikk forelagt oppsummeringen av erfaringene med prøveordningen på sitt møte 7.-8. februar 2007 (sak KR 09/07), og kom med følgende føringer for en revisjon av nominasjonsordningen, som også må forstås som føringer for en eventuell bispevalgordning:

- Forslagsfasen formaliseres ikke som i prøveordningen, men en mindre formalisert rådgivende forslagsfase beholdes. Bispedømmerådet bindes ikke formelt til å nominere blant de foreslåtte.
- Ved siden av bispedømmerådets nominasjon, innføres en rett for et nærmere angitt antall stemmeberettigede til å stille supplerende kandidater. Ved den rådgivende avstemning kan man bare stemme på godkjente kandidater.
- Bispedømmerådet får plikt til å nominere minst to kandidater av hvert kjønn.
- Bestemmelsene om hvilke grupper som har stemmerett og uttalerett ved bispenominasjon gjennomgås. Det utvikles et system for beregning av det kirkelige votum som utjevner forskjellene fra bispedømme til bispedømme i forholdet mellom de ulike gruppene stemmeberettigede.

Hvorfor utredning av revidert nominasjonsordning og bispevalgordning nå?

Prøveordningen hadde begrenset varighet. Den skulle gjennomføres ved de tre første bispenominasjoner etter at ordningen ble iverksatt. Dette har nå skjedd. Nominasjons- og avstemningsprosessene forut for utnevnelser i Oslo 2005, Borg 2005 og Sør-Hålogaland 2006, gikk etter prøveordningens prosedyre. Nominasjons- og avstemningsprosessen i Hamar 2006 gikk etter ordinær (”gammel”) ordning.

I saksframlegget til sak KR 09/07 ble det henvist til at prøveordningen hadde et begrenset sikte i påvente av stat – kirke-utredningen. Nå var imidlertid NOU 2006:2 *Staten og Den norske kirke* kommet. I sammenheng med den videre behandling av denne utredningen ville det være naturlig å gjøre spørsmålet om ordningen for utnevne, evt. tilsetting eller valg, av biskop til gjenstand for en mer omfattende gjennomgang.

Fordi det er ventet (minst) fire bispeskifter i løpet av de neste tre til fem år, ble det fremholdt at man ikke burde vente med revisjon av ordningen for bispenominasjon til stat – kirke-spørsmålet er avklart. Det ble derfor lagt et løp for å utrede revidert ordning med sikte på behandling på Kirkemøtet 2007. Spørsmålet om bispevalgordning ble vedtatt behandlet i et dokument om ”Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning” som også skal opp på Kirkemøtet 2007. Etter Bispemøtets anmodning til Kirkerådet (sak BM 22/07), blir likevel spørsmålet om bispevalgordning behandlet i denne sammenhengen.

Ordningene i andre lutherske kirker

Med unntak for Den norske kirke, er det vanlige i lutherske kirker i dag å utpeke biskoper ved valg. Det er to hovedmodeller: En skandinavisk modell hvor biskopen velges av et valgkollegium bestående av prester og representanter for menighetene i stiftet der biskopen skal gjøre tjeneste; og en synodalvalg-modell utbredt i lutherske kirker i Tyskland og andre deler av verden, hvor biskopen velges av synodale organer på angjeldende nivå (regionalt, delstats- eller nasjonalt nivå).

Synodalvalg-modellen

Biskopen velges av synodale organer i de tyske lutherske landskirkene på regionalt nivå (kirchenkreis), på delstatsnivå (landessynode/kirchensenat), og for Den forente evangelisk-lutherske kirke i Tyskland (VELKD) som helhet. Det samme er tilfelle i Den evangelisk-lutherske kirke i USA (ELCA), i Den evangelisk-lutherske kirke i Canada, i den evangeliske kirke i Østerrikes lutherske gren, i lutherske minoritetskirker i Europa og i store lutherske kirker i andre deler av verden som den gassisk-lutherske kirke, Mekane Jesus-kirken i Etiopia og den evangeliske kirke av luthersk bekjennelse i Brasil. Den evangelisk-lutherske frikirke i Norge har også en ordning hvor synodeformannen med tilsvarende oppgaver som en biskop eller kirkepresident, velges av synodemøtet.

Den skandinaviske modellen

I de store folkekirkene i Skandinavia (utenom Norge) er det også innført valgordninger, men valgene skjer ikke i synodale organer. Valgene skjer i stiftet enten med et likt antall leke og geistlige stemmeberettigede (Sverige, Finland og Island) eller et større antall leke enn geistlige (Danmark).

I *Sverige* nomineres kandidatene ved et prøvevalg. De som får mer enn 5 % av stemmene blir med i valget, så sant de godkjennes for bispevigsel. Ved valget velges den kandidat som får mer enn halvparten av stemmene. Om nødvendig avholdes to valgog ganger. Stemmeberettigede ved bispevalg er ansatte prester i stiftet, et like stort antall leke elektorer fra hvert pastorat som det er prester, samt medlemmene av domkapitlet og stiftsstyret. Forholdet mellom geistlige og leke elektorer er dermed tilnærmet 50-50. Det er egne regler for valg av erkebiskop. Det er blitt vanlig med en offentlig utspørring av kandidatene forut for valget. Før år 2000 utnevnte regjeringen 1 av de 3 som hadde fått flest stemmer i kirkelig avstemning, altså ganske likt hovedprinsippet for den norske prøveordningen fra 2004.

Den *finske* ordningen ligner den svenske. I stedet for prøvevalg er det her innført kandidatnominering. En valgmansforening bestående av minst 10 stemmeberettigede kan foreslå en bispekandidat. Stemmeberettigede er prester og lektorer i stiftet og like mange lekmenn. Den som får over 50 % av stemmene er valgt, om nødvendig etter to valgonganger. Også her er forholdet mellom geistlige og leke elektorer 50-50. Før år 2000 utnevnte presidenten 1 av de 3 som hadde fått flest stemmer i kirkelig avstemning.

I *Danmark* nomineres kandidater av minst 75, max 150 stemmeberettigede som forslagsstillere. Stemmeberettigede er alle stiftets menighetsrådsmedlemmer og prester, dessuten representanter for valgmenigheter i stiftet og deres prester. Det er dermed langt flere leke enn geistlige elektorer her. Kirkeministeren innstiller den som har fått minst 50 % av stemmene til kongelig utnevning, om nødvendig etter to valgonganger. Utnevnelsen tilligger monarken, ikke regjeringen. Dette er en rest av personlig kongemakt som vi ikke har noe tilsvarende til i norsk statskikk. Danmark har hatt en bispevalgliknende ordning siden 1922.

Også *Island* har nå bispevalg. Landets prester, de leke medlemmer i Kirketinget (12) og representanter for menighetene kan stemme ved bispevalget. Biskopen skal velges ved kvalifisert flertall (over 50 % av avgitte stemmer), om nødvendig etter flere valgonganger. Ved stemmelikhet ved en siste valgongang, avgjøres valget ved loddtrekning. Biskopen ble tidligere utnevnt av presidenten.

Både i Sverige, Finland og Island utnevnes ikke lenger biskopen av statlig myndighet. I Sverige var det tidligere regjeringen som utnevnte, i Finland og Island presidenten. I Danmark innstilles valgets vinner av kirkeministeren og utnevnes av dronningen, men det fungerer bare som bekreftelse av valget. I alle fire land avgjør det kirkelige valget entydig hvem som blir biskop.

Norge – et særtilfelle

Den norske ordningen har etter år 2000 blitt et særsyn i luthersk kirkelig sammenheng. Selv ikke i de øvrige lutherske statskirker (Danmark, med forbehold også Finland og Island), innvirker statlige myndigheter på hvem som utnevnes til biskop, selv om selve utnevnelsen fortsatt ligger til dronningen i Danmark.

Også prøveordningen og en evt. revidert nominasjonsordning etter de linjer som trekkes opp i denne saksframstillingen, vil være et særsyn i luthersk internasjonal sammenheng.

Den norske ordningen utmerker seg også ved det sterke helhetskirkelige eller sentralkirkelige innslaget i prosessen ved utnevning av biskop. Ikke bare skal Kirkerådet og de øvrige biskoper avgi begrunnet uttalelse, men også alle proster utenfor bispedømmet og teologiske professorer og praktikumsrektorer (vel å merke som tilhører Den norske kirke).

Nå hører det med til bildet at kirkene i Sverige og Finland løser det helhetskirkelige hensynet med å ha en erkebiskop. I Norge er den tilsvarende helhetskirkelige funksjonen i større grad tillagt bispekollegiet som helhet gjennom bispemøtet – riktignok med sin preses.

Historisk oversikt over utviklingen av ordningen i Den norske kirke.

I katolsk tid var det vanlige at domkirkens prester, domkapitlet, valgte biskop som deretter ble stadfestet av paven. Ved reformasjonen ble i 1537 de første biskopene (superintendentene) beskikket av kongen, men Kirkeordinansen (1537/1539) fastsatte at fire dertil utvalgte av kjøpstadsprestene i stiftet skulle velge biskop. Den valgte skulle deretter overhøres av nabobiskopen og til slutt få kongelig stadfestelse. Dette bød visstnok på praktiske problemer i Norge, hvor det var få kjøpsteder. I praksis ble heller ikke disse reglene fulgt. Overhøringen ble lagt til Universitetet i København, innvielsen til Sjællands biskop. Som regel besatte kongen bispestolene på egen hånd.

Kongeloven (1665) gav kongen uinnskrenket myndighet over "all Clericiet fra den høyeste till den Laweste". Christian den femtes Norske Lov 2-17-1 (1687) fastslår simpelthen at det i hvert stift skal være en superintendent som kongen beskikker og stadfester. Det hendte at det kom søknader til bispeembeter som kongen tok hensyn til, men som regel utpekte kongene selv bispekandidatene. Det hendte at de ba om uttalelser om bispekandidatene fra de teologiske professorer, men det var ikke fast prosedyre.

Også etter 1814 var det kongen som utnevnte biskoper (Grl. § 21). Det kom inn en bestemmelse om at kongen skulle ha hørt "sit norske Statsraad". Det vanlige ble nå at det ble søkt på embetene, og at kongen utnevnte etter regjeringens innstilling.

Ved Kgl. Res. av 16.2.1841 ble det innført en ordning med rådgivende avstemning før bispeutnevnelser. Bakgrunnen for forslaget var at kirkestatsråden ønsket en mer kompetent vurdering av bispekandidatene. Landets proster fikk anledning til å foreslå tre kandidater til bispeembetet. Kirkestatsråden hadde innstilt på at sogneprestene og de residerende kapellaner i vedkommende stift skulle stemme. Dette ble visstnok for demokratisk for kongen. Derfor endte man opp med avstemning blant prostene. Avstemningen var ikke bindende for Kongen. Hans grunnlovsfestede myndighet til å utnevne alle geistlige embetsmenn "etter å ha hørt sitt råd" besto ubeskåret. Men i og med at avstemningen erstattet søknadene, fikk geistligheten, d.v.s. prostene, stor innflytelse på hvem som kom i betraktning til bispeembeter. I tillegg hadde sittende biskoper anledning til å "melde seg" hvis de ønsket forflytning. Det endelige valg blant kandidatene lå selvsagt fortsatt hos Kongen. Ved bispeutnevnelser viste regjeringene og kongen på 1800-tallet stor respekt for det "kirkelige votum". I perioden 1842 til 1908 forekom bare én åpenlyst politisk utnevnelse som ikke hadde rimelig støtte i datidens kirkelige votum.

I 1848 (kgl.res. av 12.7.1848) utvidet man avstemningen til også å omfatte de teologiske professorene og biskopene. Motivet for at de teologiske professorene skulle delta i avstemningen var deres brede oversikt over det norske prestskapet og deres kjennskap til kandidatenes "videnskabelige Standpunkt". Biskopene var vanligvis Kongens rådgivere i kirkelige saker, og hadde dessutan utstrakt kjennskap til geistligheten. De skulle uttale seg etter avstemningen blant prostene. I 1882 ble bestemmelsene samlet i en egen lov om geistlighetens medvirkning ved bispevalget (av 15.juni 1882). Det nye i loven var at prester i selvstendig embete i bispedømmet også skulle avgi stemme.

Da menighetsråd ble opprettet ved lov av 3.12.1920, fikk også menighetsrådene anledning til å stemme i den rådgivende avstemning (§ 15). Prestene skulle ikke delta i menighetsrådenes avstemning i dette tilfelle, siden de allerede hadde selvstendig stemmerett. I 1926 ble loven fra 1882 erstattet med en ny lov om utnevning av biskoper i den norske kirke (av 19.3.1926). Bestemmelsen i menighetsrådsloven ble da flyttet over i denne loven.

Da bispedømmerådene ble opprettet i 1933, ble det vedtatt en tilleggslov til loven av 1926, med bestemmelser om nominasjon ved bispedømmerådet.

Senere er ordningen utvidet slik at også Kirkerådet høres (1984). Nylig har også andre grupper i vigslet kirkelig stilling fått stemme (kateketer, diakoner og senest kantorer 2002).

Hovedtrekk ved Den norske kirkes forståelse av bispetjenesten

Gir Den norske kirkes forståelse av bispetjenesten føringer for hvordan biskoper bør utpekes? I luthersk sammenheng er det vanskelig å hevde at den teologiske forståelse av bispetjenesten med nødvendighet skulle lede til en bestemt utpekingsmåte. Det kan likevel pekes på noen hensyn som vil være rimelig å ivareta i en prosedyre for utpeking av biskoper.

Bispetjenesten slik den forstås av Den norske kirke i dag tar utgangspunkt i at den er en pastoral tjeneste med ord og sakrament, og med tilsynsfunksjonen som grunnleggende. Denne har fire hovedelementer:

- tilsyn med lokalmenighetene
- ordinasjon og tilsyn med den ordinerte tjeneste i menighetene
- å ivareta enheten i kirken
- gjennom sin pastorale tjeneste og sitt tilsyn er biskopen tradisjonsbærer og har et læreansvar i kirken

Denne forståelsen kommer til uttrykk i dagens *Tjenesteordning for biskoper*, og er utmyntet i notatet "Biskopenes og Bispemøtets plass i den kirkelige struktur" (Sak BM 04/94 og sak KM 15/94, jfr. også utredningen *Myndighetsrelasjoner i Den norske kirke. Utredning fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Kirkerådet*, mai 2001, s.22-24). Den er også i samsvar med den samlede lutherske kirkefamilies forståelse av bispetjenesten slik den er uttrykt i uttalelsen *Episcopal Ministry within the Apostolicity of the Church* vedtatt av Det lutherske verdensforbunds rådsmøte i Lund i mars 2007 (særlig punktene 43-49).

Ut fra denne forståelse av bispetjenesten kan følgende anføres som rimelige hensyn å ivareta ved utpeking av biskop:

- Ut fra biskopens tilsynsfunksjon er det rimelig å la lokalmenighetene og den ordinerte tjeneste i menighetene i bispedømmet være involvert i prosessen med å utpeke biskop.
- Biskopen forvalter enheten i kirken. Det er derfor rimelig at helhetskirkelige hensyn ivaretas i prosessen, og at organer med helhetskirkelig ansvar er involvert.

- Biskopen innehar læreansvar. Det er derfor rimelig at kompetansen til å ivareta dette ansvaret vektlegges i prosessen, og at de øvrige biskoper som innehavere av læreansvaret er involvert.

Revidert nominasjonsordning eller bispevalg?

Kirkemøtet og stat – kirke-utredningene om utnevning av biskoper

Kirkemøtet 2000

Kirkemøtet uttalte i 2000 som sitt primære syn at utnevning av biskop bør legges til organer utgått ved kirkelige valg (sak KM 16/00).

Kirke/stat-utvalget 2002 og Kirke/stat-høringen

Kirke/stat-utvalget (Bakkevig-utvalget) skisserte kort noen hovedlinjer i en ordning for tilsetning av biskoper hvor staten ikke lenger skulle ha en rolle. Ordningen for utnevning av biskop skulle primært ta hensyn til bispedømmets ønsker, men den skulle også ta nasjonalkirkelige hensyn. Utvalget ønsket en bredere nominasjonsprosess. Utvalget så for seg en valgprosess forut for at et utnevningsorgan tok en avgjørelse. Organet måtte velge en av de tre som fikk flest stemmer. Organet skulle være sammensatt av faste representanter oppnevnt av Kirkemøtet, og et mindretall (en mindre) oppnevnt av bispedømmerådet i det aktuelle bispedømmet. Et mindretall (tre medlemmer) ønsket også direktedemokratisk innflytelse for kirkemedlemmene gjennom et urnevalg som veies sammen med de andre valgresultatene. Et annet mindretall (tre medlemmer) ønsket biskoper valgt på åremål. Ett medlem mente at kongen fortsatt skulle utnevne biskoper.

I høringen var det relativt få instanser (80) som uttalte seg. De fleste av disse sluttet seg til innstillingen om utnevnesorgan. Noen få (10) mente at Kongen fortsatt bør utnevne biskoper. Flere sluttet seg til ønsket om en bredere nominasjonsprosess, mens noen få (10) gikk inn for tilsetning på åremål. Noen påpekte behovet for å vekte avgitte første, andre og tredjestemmer. Nord-Hålogaland bispedømmeråd gikk inn for bispevalg, ”med en valgprosess som foregår i flere runder, som i Sverige”.

Utvalgets ønske om en bredere nominasjonsprosess var ett av momentene som lå bak utformingen av prøveordningen ved bispenominasjon.

Stat – kirke-utvalget 2006

Utvalget behandler spørsmålet om utnevning av biskoper i forbindelse med alle de tre modellene som tegnes ut.

I uttegningen av modellen *Grunnlovsforankret folkekirke* fastholdes det at utnevningen formelt må ligge hos Kongen i statsråd. Utvalget drøfter muligheten for å binde Kongen til å utnevne en av de tre bispekandidatene som totalt har fått flest stemmer. Det vises også til prøveordningen ved bispenominasjon.

Ved en *Selvstendig folkekirke*, heter det kort: ”Biskoper utpekes gjennom prosedyrer som de kirkelige organer fastsetter.”

Ved en *Lovforankret folkekirke* heter det:

”Ansettelse av biskoper er et sentralt spørsmål som bør utredes nærmere. Utvalget antar at det fortsatt vil være aktuelt med en form for valgordning. En mulighet er at de ansettes av et eget tilsettingsorgan sammensatt av representanter oppnevnt av Kirkemøtet og representanter fra det aktuelle bispedømmet. Som i dag må det fastsettes nominasjons- og avstemningsordninger. Ordningene må gi mulighet for bred nominasjon av kandidater. Om ønskelig kan det fastsettes en bestemmelse om at tilsettingsorganet skal være bundet til å velge en av de tre bispe kandidatene som får flest stemmer.”

Utvalgets anbefalinger:

A. ved videreføring av dagens statskirkeordning:

Et flertall på 16 medlemmer viser til erfaringene med prøveordningen for bispevalg. ”Evalueringene av disse forsøkene bør danne grunnlaget for endringer av valg og tilsettingsprosedyrer innenfor gjeldende kirkeordning.” Et mindretall på 4 ønsker ikke å uttale seg om dette.

Mindretall II's (2 medlemmer) forslag ”grunnlovsforankret folkekirke” innebærer at Kongen som øverste kirkestyre videreføres, med ansvar for bl.a. utnevning av biskoper. Disse to medlemmene hørte også til flertallet på 16 ovenfor.

B. Ved en ny kirkeordning:

Et flertall på 13 medlemmer anbefaler ”at Den norske kirke etablerer en valgordning som både sikrer bred demokratisk innflytelse og kvalifisert vurdering av kandidatenes skikkethet, og at valgresultatet tillegges betydelig vekt ved utnevning av biskop.”

Et mindretall på 7 mener dette ”er et internt kirkelig anliggende som de ikke ønsker å ha en mening om, ”annet enn det prinsipielle i at kirken selv må gjennomføre dette etter prosedyrer den selv har råderett over.”

8 medlemmer anbefaler at prosedyrene for bispevalg fastlegges før det statlige kirkestyret avvikles, ved en overgang til en ny kirkeordning.

Flertallets (14 medlemmer) forslag om overgang til ”lovforankret folkekirke” innebærer at det direkte kirkestyret gjennom Kongen i kirkelig statsråd avvikles. ”Dette medfører at utnevning av biskoper og proster overføres til kirkelige organer. Flertallet vil understreke behovet for at kirken fastsetter klare prosedyrer for nominasjon og utvelgelse av biskop med bred deltakelse av de demokratisk valgte organene i kirken.”

For å oppsummere: Stat – kirke-utvalget legger vekt på at valgresultatet må få større betydning enn dagens rådgivende avstemning tillegges. Utvalget legger også vekt på bred deltakelse av de demokratisk valgte organene i kirken. Ingen i utvalget ser ut til å gå inn for en ren valgordning, men flertallet ser ut til å ønske en ordning som er langt henimot en ren valgordning. Det er ingen i utvalget som går inn for et direktedemokratisk element i valget slik mindretallet i Kirke/stat-utvalget gikk inn for.

Hvorfor bispevalg? Fordeler og ulemper.

I lys av den selvstendigjørings- og demokratiseringsprosess som har funnet sted i Den norske kirke, bør man også her vurdere om biskopene bør utpekes ved kirkelig valg.

Når det nå anbefales å gå inn for en bispevalgordning, enten umiddelbart eller på litt lengre sikt, er det ut fra flere vurderinger:

- Det vil styrke innflytelsen for de demokratisk valgte organene ved tilsetting av biskop.
- Det vil gjøre det mulig å overføre myndigheten til å utnevne biskoper til kirkelige organer uten å skape unødig maktkonsentrasjon hos sentral-kirkelige organer, og vil kunne lette overgangen fra statlig utnevning til kirkelig tilsetting.
- Det vil skape større åpenhet og klarhet i prosessen med å utvelge biskoper.
- En tydeligere fastlegging av hvordan det kirkelige votum beregnes ved et bispevalg vil skape trygghet for at det berørte bispedømmet og menighetene blir hørt ved utnevning av biskop.
- Det vil føre til at Den norske kirke får ordninger for bispeutnevning som er mer i tråd med ordningene i andre lutherske kirker.

Ved en bispevalgordning vil en ikke kunne opprettholde alle elementer i prosedyren som i dag skal ivareta hensynet til kvalifisert vurdering av kandidatens skikkethet. Dette sikres i dag dels gjennom nominasjonen, dels gjennom de begrunnede uttalelsene mot slutten av prosessen og dels (men i mindre grad) gjennom de teologiske professorers og prostenes stemmegivning i avstemningen. For å ivareta disse hensynene må det ved en bispevalgordning legges større vekt på kvalifisert vurdering i nominasjonsprosessen og i den offentlige presentasjonen av kandidatene for valgkollegiet. Det er viktig at valgkollegiet settes sammen på en måte som kan ivareta både hensynet til bred demokratisk innflytelse og til kvalifisert vurdering av kandidatene.

Ved en bispevalgordning vil det ikke være mulig å legge inn et avsluttende skjønn før utnevningen, som kan ta hensyn til helhetskirkelige behov ved sammensetningen av bispekollegiet som helhet, slik som behov for teologisk og annen spesialkompetanse, kirkepolitisk bredde og kjønnsrepresentasjon. Slike hensyn må i en valgordning ivaretas i nominasjonsprosessen, og følges opp i presentasjon av kandidatene og i debatten forut for avstemningen.

På den annen side vil avgjørelse av bispetilsetting ved valg forhindre kirkepolitisk tautrekking i et lite, lukket organ som skal utnevne biskop. Utnevningen vil bli mer åpen, gjennomsynlig og demokratisk.

Et spørsmål for seg er mulighetene for å innføre en bispevalgordning uten at grunnlovens § 21 endres, altså innenfor rammene av dagens statskirkeordning. Utnevning av biskop må formelt ligge til Kongen i statsråd så lenge denne grunnlovsbestemmelsen består. Det vil være et tolkningsspørsmål om denne formelle myndighet kan bestå i så lite som å bekrefte vinneren av et kirkelig valg. Det ville i så fall være i analogi med den danske bispevalgordningen. Se for øvrig avsnittet "Kort betraktning over de rettslige rammevilkår" mot slutten av utredningen.

Hvis en bispevalgordning er en mulig reform innenfor statskirkeordningen, vil fordelene være at man kan innføre ordningen, og siden beholde ordningen uendret ved en framtidig overgang til en mer selvstendig kirke.

Fordeler og ulemper ved en revidert nominasjonsordning

En revidert nominasjonsordning, hvor en av de tre kandidatene som får flest stemmer i avstemningen blir utnevnt, vil kunne gjennomføres selv om grunnlovens § 21 står ved lag, så fremt regjeringen fastsetter en ordning med en slik selvbegrensning.

Ordningen vil beholde et sterkt innslag av helhetskirkelig vurdering av kandidatenes skikkethet.

Ordningen vil medføre større mulighet for avveining av helhetskirkelige behov ved selve utnevnelsen, men dette vil kunne gå på bekostning av de demokratisk valgte organenes innflytelse.

De avsluttende vurderingene vil bli gjort av et lite sentralorgan (Kongen ved kirkelig statsråd eller et evt. nytt kirkelig tilsettingsorgan for biskoper). Prosessen taper dermed i åpenhet. Hvis utnevnelse legges til et kirkelig utnevnesorgan, vil valget mellom de tre med flest stemmer kunne føre til kirkepolitisk tautrekking i tilsettingsorganet, i stedet for at valget avgjøres ved en bred og åpen avstemning. Siden utnevningensinstansen vil kunne velge mellom de tre fremste kandidatene etter avstemningen vil det være uvisst på forhånd hvilke deler av det kirkelige votum som vil tillegges avgjørende vekt, selv om en innfører regler som tydeligere fastlegger hvordan det kirkelige votum skal beregnes,

En annen ulempe ved en revidert nominasjonsordning vil være at en kan måtte revidere ordningen for bispevalg i to trinn: Først ved revisjon av nominasjonsordningen innenfor dagens statskirkeordning, og siden ved en eventuell avvikling av kongens direkte kirkestyre, hvor fordelene ved en valgordning vil være så store at det framstår som det mest aktuelle alternativet.

Samlet vurdering

Dagens ordning for nominasjon av biskop m.v. har en rekke svakheter:

- Den gir for stor innflytelse til det som i utgangspunktet var kongens embetsmenn ved prostenes og de teologiske professorenes innflytelse.
- Beregningen av det kirkelige votumet er for lite fastlagt. De ulike stemmegruppenes innbyrdes størrelsesforhold kan variere ganske mye fra bispedømme til bispedømme.
- De demokratisk valgte kirkelige organenes innflytelse er ikke godt nok sikret.
- Det er uklart hvor mye vekt den rådgivende avstemningen har for den endelige utnevnelsen, og hvilke forhold i den rådgivende avstemningen som tillegges vekt.

En revidert nominasjonsordning vil kunne romme flere mekanismer for å ivareta helhetskirkelige hensyn og kvalifisert vurdering av kandidatene enn en gjennomført valgordning.

Samlet synes en bispevalgordning best å ivareta de demokratisk valgte kirkelige organers innflytelse, og sikre åpenhet i prosessen. En valgordning framfor en ordning som gjør det nødvendig med et sentralt utnevningsorgan, vil motvirke sentralisering av kirkelig myndighet ved selvstendigjøring av kirken. En bispevalgordning vil også kunne sikre den kirkelige selvstendighet og integritet ved bispeutnevninger selv innenfor dagens statskirkeordning. Det anbefales derfor å gå inn for innføring av bispevalg i Den norske kirke.

Det er usikkert om det vil være mulig å innføre en gjennomført bispevalgordning innenfor dagens statskirkeordning. Subsidiært anbefales å gå inn for en revisjon av ordningen ved bispenominasjon hvis det viser seg umulig å innføre en bispevalgordning p.g.a. grunnlovens § 21 (så lenge dagens statskirkeordning ikke endres).

Overordnede prinsipper for en norsk bispevalgordning

Formålet med ordningen bør være å skape en enkel og oversiktlig ordning med tydelighet i beregningen av det kirkelige votumet; å unngå for sterke maktkonsentrasjoner i enkelte kirkelige organer ved overføring av ytterligere myndighet til valgte kirkelige organer; å skape et rimelig forhold mellom ”lokale” og ”sentrale” kirkelige interesser, og et rimelig forhold mellom embete og råd i forhold til at det dreier seg om valg av tilsynsmann/kvinne for både (vigslede) kirkelig tilsatte og valgte organer/menighetene. Ordningen må også bidra til at det blir nominert kvalifiserte og representative kandidater.

- En bispevalgordning må utformes slik at den ivaretar hensynet til bispedømmets ønsker, men også tar helhetskirkelige hensyn.
- En bispevalgordning må sikre rimelig innflytelse både for embete og råd.
- En bispevalgordning må gi mulighet for bred nominasjon av kandidater.
- En bispevalgordning må sikre bred demokratisk innflytelse, men også kvalifisert vurdering av kandidatenes skikkethet.

En norsk bispevalgordning bør ta utgangspunkt i den skandinaviske modellen, som sikrer bredere demokratisk innflytelse enn synodalvalg-modellen. Svakheten ved den skandinaviske modellen er at den i liten grad gjør det mulig å ta helhetskirkelige hensyn.

Dette kan bøtes på ved å beholde et sentralkirkelig element i valgkollegiet, slik vi har hatt i forbindelse med den rådgivende avstemningsordningen i Norge. Det kan også legges inn et sentralkirkelig element i nominasjonsarbeidet, slik at helhetskirkelige hensyn spiller inn både i nominasjon og ved avstemning.

Den avgjørende stemmevekt i valgkollegiet bør ligge til organer i angjeldende bispedømme. Flertallet i nominasjonskomiteen bør også komme fra angjeldende bispedømme.

Den kvalifiserte vurderingen av kandidatenes skikkethet må sikres gjennom nominasjonsprosessen. En valgordning gir ikke mulighet for begrunnede uttalelser etter avstemningen, slik dagens nominasjonsordning med rådgivende avstemning har.

Elementer i en revidert nominasjonsordning og i en bispevalgordning

I det følgende foreslås elementer i en revidert nominasjonsordning og i en bispevalgordning. Ordningen kan i begge tilfeller bygge på mange av de samme elementene. Hvis det blir nødvendig å ta prosessen i to trinn - først innføre en midlertidig revidert nominasjonsordning, og deretter innføre en bispevalgordning – vil det være en fordel at så mange elementer som mulig er like, slik at en overgang blir enklest mulig. Det er også et mål at en revidert nominasjonsordning tydeliggjør og fastlegger beregningen av det kirkelige votum og sikrer det kirkelige votums innflytelse så langt som mulig.

I de anbefalte forslagene nedenfor er derfor så mange elementer som mulig like, mens det fortløpende vises hvilke elementer som vil høre med i en revidert nominasjonsordning og i en bispevalgordning. Underveis pekes det på mulige alternative løsninger ved siden av de som anbefales.

Oppsummeringen har form av oppstilling av de to ordningene i en tabell. Til slutt legges det fram to anbefalte utkast til A. Reviderte regler om nominasjon m.v. ved utnevning av biskop, og B. Regler for valg av biskop.

Nominasjon av kandidater (evt. prøvevalg)

Formalisert forslagsfase videreføres ikke

Kirkerådet anbefaler utforming av en mindre formalisert og mindre ressurskrevende forslagsfase. Bispedømmerrådet pålegges en plikt til å orientere alle involverte instanser og offentligheten om at nominasjon skal finne sted, og til å oppfordre til å sende inn forslag. Forslagene skal da ikke binde bispedømmerrådet formelt, men hentes inn som ressursmateriale i nominasjonsprosessen.

En formalisert forslagsfase som involverer alle menigheter med menighetsmøte og menighetsrådsmøte, anbefales ikke videreført. Hvis en skulle få forslagsfasen til å fungere som en bred og åpen prosess, ville det kreve vesentlig mer innsats og ressurser enn man la i den i de tre prøveordnings-nominasjonene. Med det videreføres heller ikke bispedømmerrådets plikt til å nominere tre av de tjue som hyppigst er foreslått.

Anbefalt nominasjonsordning: Nominasjon ved bispedømmerrådet eller ”forsterket” bispedømmerråd, kombinert med anledning for et antall stemmeberettigede til å stille alternative kandidater (supplerende nominasjon).

Nominasjonsordningen kan i alt vesentlig være lik enten det innføres bispevalg, eller en velger å revidere ordningen for nominasjon m.v. ved utnevning av biskop.

I stedet for en bredt anlagt og formalisert forslagsfase for å få fram kandidater til bispedømmerrådets nominasjon, foreslås en annen vei for å ivareta hensynet til en bred og åpen prosess som gir rom for engasjement og involvering. Ved siden av en mindre formell forslagsfase som skissert ovenfor, kan dette ivaretas ved at det gis mulighet til supplerende nominasjon av kandidater ved siden av bispedømmerrådets nominasjon.

Dette vil åpne for den type kandidater som er framkommet ved "grasrotaksjoner" innen ordinær ordning. Slike aksjoner har båret fram kandidater uten å være nominert av bispedømmerådet. I 1990 ble en slik kandidat utnevnt til biskop i Tunsberg. Også i 2002 samlet en ikke-nominert kandidat stor oppslutning i bispeavstemningen i Tunsberg. I 2006 var det samme tilfelle i Hamar.

Ved å innføre en rett for et visst antall stemmeberettigede til å stille supplerende kandidater, et system for supplerende nominasjon, tas dette demokratiske engasjementet inn som en legitim og normalisert del av nominasjonsprosessen. Dette vil også kunne sikre et demokratisk korrektiv i tilfeller hvor bispedømmerådet i sin nominasjon har utelatt klare kandidater eller ikke har tatt tilstrekkelig hensyn til vesentlige strømninger blant de stemmeberettigede. Ved å kreve et visst – og ikke for lite – antall stemmeberettigede bak hver kandidat, sikres at kandidatene som fremmes på denne måten har en viss oppslutning og dermed er reelle kandidater.

Ordnningen foreslås utformet slik:

1. Bispedømmerådet har plikt til å kunngjøre i god tid når nominasjon skal foretas. Alle menigheter / stemmeberettigede ved bispenominasjon varsles formelt om at en kan sende inn forslag på kandidater, men at bispedømmerådet står helt fritt i forhold til disse forslagene.
2. Bispedømmerådet nominerer 5-7 kandidater. Det skal være kandidater av begge kjønn.
3. Etter nominasjonen gis det en frist (anbefalt: en måned) for å stille alternative kandidater til bispedømmerådets nominasjon. Stemmeberettigede ved bispenominasjon kan gå sammen om å stille kandidater. Menighetsrådsmedlemmer inngår enkeltvis i antallet stemmeberettigede som kan stille kandidater (også selv om det skulle være rådene som helhet som stemmer). Et antall av minst 30 stemmeberettigede fra minimum 3 forskjellige prostier kan stille en bispekandidat. Både antallet og den geografiske spredning skal sikre at en får reelle kandidater med en viss mulighet for å samle oppslutning. Kandidaten må være forspurt og ha sagt seg villig. Dette er inspirert av måten man stiller bispekandidater på i Danmark og Finland.

Grunnen til forslaget om at menighetsrådets medlemmer enkeltvis kan være med å fremme kandidater, og at denne retten ikke knyttes til rådet som vil inneha stemmeretten ved en revidert nominasjonsordning, er at det vil bli vesentlig vanskeligere for menighetsråd å stille kandidater hvis det må flertall i 30 råd til, mens prester o.s.v. kan gå sammen som enkeltpersoner. For at menighetsrådene i praksis skal få samme mulighet til å være med å stille kandidater, foreslås at retten legges til hvert enkelt menighetsrådsmedlem.
4. I den følgende avstemning er det bare tillatt å stemme på de som bispedømmerådet har nominert og de kandidater som er godkjent etter supplerende nominasjon.

Det anbefales ikke å videreføre ordningen med at det kan stemmes på biskoper i embete enten de er nominert eller ikke. Hvis de stemmeberettigede ønsker mulighet til å stemme på biskoper i embete som ikke er nominert, vil de kunne fremme dem etter ordningen for supplerende nominasjon. De vil således kunne nomineres ved en

legitim grasrotaksjon, på linje med andre kandidater som tilstrekkelig antall stemmeberettigede ønsker å kunne stemme på.

Nominasjon av kandidater av begge kjønn

Plikten til å nominere kandidater av begge kjønn gjøres til normalordning. Det har vist seg mulig å nominere gode kandidater av begge kjønn i alle nominasjonene etter prøveordningen. Det kan vurderes å videreutvikle dette elementet ved å fastsette at bispedømmerådet må nominere minst 2 kandidater av hvert kjønn, men det er også erfaring for at det i enkelte tilfeller kan være vanskelig å få tilstrekkelig mange, gode kvinnelige kandidater.

Nominasjonsorgan ved bispevalgordning

Ved innføring av en bispevalgordning, vil avstemningen avgjøre valget. Det vil ikke lenger være rom for begrunnede uttalelser fra biskopene og Kirkerådet. Elementet av kvalifisert vurdering av kandidatene har i stor grad vært lagt etter den rådgivende avstemningen. Ved en bispevalgordning vil de helhetskirkelige og kvalifiserte vurderingene av kandidatene kunne svekkes. I den grad kvalifiserte vurderinger av kandidatene kan gjøres, vil det være i forbindelse med nominasjonen og presentasjonene av kandidatene for de som skal velge. Det bør derfor overveies om en for å ivareta de helhetskirkelige vurderingene i forhold til kandidatene, bør styrke nominasjonsorganet med et helhetskirkelig innslag.

Det foreslås at Bispedømmerådet ved nominasjon av bispekandidater tiltres av tre medlemmer av Kirkerådet, to leke og en geistlig.

Prosedyre ved avstemning i nominasjonsorganet

En svakhet ved dagens ordning for nominasjon i bispedømmerådet er at medlemmene i rådet enkeltvis fremmer tre navn (i prøveordningen 5 navn). De fem som får flest stemmer blir valgt (i prøveordningen 7). Dette medfører at nominasjonen kan ende opp med færre enn fem kandidater, men ikke færre enn tre. Erfaringer fra bl.a. fra siste nominasjon i Oslo viser at bispedømmerådet på grunn av denne prosedyren kan komme ut med en smalere kandidatliste enn intendert. Systemet favoriserer de enkelte bispedømmerådsmedlemmenes preferanser, på bekostning av en helhetlig nominasjon gjennomført av bispedømmerådet som kollegium. Hensikten med denne ordningen har antakelig vært å sikre seg mot at enkelte bispedømmerådsmedlemmer skulle dominere nominasjonen.

Nominasjon kunne også finne sted ved votering over kandidat for kandidat. Da vil en til enhver tid kunne se hvilken bredde de allerede nominerte kandidatene representerte, og ta hensyn til dette i utvelgelsen av de siste kandidatene.

En mellomløsning kunne gå ut på at bispedømmerådsmedlemmene/ nominasjonskomitemedlemmene enkeltvis stemmer på tre kandidater, de fem som får flest stemmer ved denne avstemningsrunden nomineres. Etter dette suppleres listen med ytterligere to kandidater etter åpen samtale og votering over hver kandidat i rådet/komiteen. Det offentliggjøres ikke hvilke kandidater som er nominert på hvilken måte. På denne måten vil det framkomme fra 5-7 kandidater.

Mulige alternativer til den anbefalte nominasjonsordning

Bispemøtet har også bedt om utredning av en ordning uten forutgående nominasjon ved et nominasjonsorgan. To modeller framtrer her som de mest aktuelle:

A. Nominasjon bare ved grupper av stemmeberettigede, uten eget nominasjonsorgan.

Dette er ordningen i Danmark og Finland. I Danmark skjer nominasjon ved at 75-150 stemmeberettigede kan stille en kandidat, som må være forespurt og villig, og oppfylle de formelle krav for å kunne bli biskop. I Finland kan 10 stemmeberettigede danne en valgmannsforening og fremme en kandidat. Den foreslåtte ordning for supplerende nominasjon vil kunne være malen for en slik ordning i Norge.

I en slik ordning vil ikke et organ sammensatt av relativt få representanter kunne legge føringer for utvalget av kandidater. Det vil kunne betraktes som en fordel fra demokratisk synsvinkel. Det er imidlertid ikke uvanlig i demokratiske sammenhenger at kandidater fremskaffes ved hjelp av en nominasjonskomite. Svakheten ved nominasjon uten nominasjonsorgan er at den ikke sikrer en kvalifisert vurdering av kandidater like godt som nominasjon ved et eget nominasjonsorgan.

B. Prøvevalg

I Svenska kyrkan fremkommer kandidatene til bispevalget ved et prøvevalg. Alle stemmeberettigede ved bispevalget kan fremme kandidater i prøvevalget. Kandidater må ha fått minst 5 % av stemmene ved prøvevalget for å kunne være kandidat ved bispevalget. Ansvarsnemden for biskoper i Svenska kyrkan prøver om kandidatene fyller de formelle kriteriene for å bli biskop. Det er tre kriterier: Å være døpt og konfirmert; å tilhøre Svenska kyrkan; å erklære seg beredt til i alle oppgaver å tjenestegjøre sammen med andre som er vigslet til oppdrag i kirkens ”vigningstjänst” uansett deres kjønn.

Utvelgelsen av kandidater vil også i en slik ordning kunne anses som friere enn ved nominasjon, men kan dermed også bli mer tilfeldig. En nominasjonskomite vil mer målrettet kunne lete etter gode kandidater og stå for mer helhetlig og samlet vurdering av hvilke kandidater som egner seg best ved det enkelte bispevalg. Prøvevalg vil i mindre grad sikre kvalifisert vurdering av kandidatenes skikkethet enn en ordning med nominasjon ved et nominasjonsorgan.

Kriterier ved nominasjon av bispekandidater

Det vil være naturlig å ta utgangspunkt i de formelle kvalifikasjonskrav for biskoper, og innholdsbestemmelsen av tjenesten som biskop i ritualet for vigsling av biskop og i Tjenesteordning for biskoper. Dette vil være de generelle kriteriene ved nominasjon av biskoper. I tillegg kommer hensynet til den samlede kompetanse og profil i bispemøtet.

Bispedømmets behov må vektlegges ved nominasjonen. Kriterier kan hentes fra bispedømmets strategiplan. Det må også tas hensyn til egnethet i forhold til bispedømmets kirkegeografi.

Hensynet til kandidater og potensielle kandidater. Ønskelig med mer kortvarig prosess.

Å komme i betraktning ved bispenominasjon og utnevning kan utgjøre en betydelig belastning for kandidatene. Man kommer i offentlighetens lys – over lang tid, hvis man nomineres til bispekandidat. Det er også en del som ikke ønsker nominasjon, men som bringes på bane og får uønsket offentlig oppmerksomhet. Forslagsfasen i prøveordningen hvor hvem som helst kunne foreslås uten å være forespurt, medførte ytterligere belastning for mange. Både gjeldende ordning og prøveordningen medførte en langvarig prosess i mange ledd. Særlig den avsluttende utnevningssfasen kunne trekke i langdrag.

Det er nødvendig med offentlig ordskifte om aktuelle kandidater og offentlig presentasjon og vurdering av bispekandidatene.

Ved at kandidatene må være forespurt før de lanseres, er håpet at belastningene for kandidater som ikke ønsker å komme i betraktning kan reduseres. Prøveordningen førte til et stort fokus på kandidater som takket nei til nominasjon. Det samme hensyn taler for at forslag på kandidater som sendes inn til bispedømmerrådet før nominasjon, ikke offentliggjøres.

Det må for øvrig være et mål at prosessen ikke går over for lang tid. En revidert nominasjonsordning vil muligens strekkes over noe lenger tid enn dagens ordning, fordi åpningen for supplerende nominasjon vil kreve noen uker forlengelse. I forhold til prøveordningen vil en revidert nominasjonsordning ta noe kortere tid, fordi den supplerende nominasjon vil kunne ta kortere tid enn en forslagsfase som omfattet mulighet til menighetsmøter og påfølgende menighetsrådsmøter i alle menigheter i bispedømmet.

En bispevalgordning vil kunne gå over kortere tid enn en revidert nominasjonsordning. I valgordningen vil det ikke være en runde med begrunnede uttalelser etter avstemningsrunden. Det vil heller ikke være behov for noen innstilling fra Kirkedepartementet. Hvis en har valg – om nødvendig over to valgomganger – kan disse to omgangene foregå med få ukers mellomrom, og finne sted få uker etter at nominasjonen er endelig.

Intervju/utspørring av kandidater

Ved de seneste bispenominasjoner har man begynt med intervju/samtale med bispekandidatene. Representanter for Kirkerådet og bispedømmerrådet har en samtale med de aktuelle bispekandidatene etter at avstemningsrunden er gjennomført. Dette er ikke en ordning som er formalisert. Samtalen/intervjuet går inn i grunnlagsmaterialet for bispedømmerrådet og Kirkerådet når de skal avgi sin begrunnede uttalelse. En slik intervju praksis kan videreføres innenfor en revidert nominasjonsordning. Den har blitt praksis uten særskilt regelfesting.

For å få en bedre presentasjon av kandidatene og skaffe de stemmeberettigede bedre grunnlag for å vurdere kandidatenes kvalifikasjoner, kan en vurdere å innføre en form for obligatorisk utspørring av bispekandidatene. Denne vil i så fall være offentlig, og inngå i presentasjonen av kandidatene for de stemmeberettigede. Som ledd i en

kvalifisert vurdering av kandidatene, bør denne utspørringen i så fall være ved et panel bestående av teologisk sakkyndige fra de teologiske fakulteter og representanter for Kirkerådet og bispedømmerådet.

Positivt vil en offentlig utspørring av kandidatene av et teologisk og kirkelig kompetent panel kunne bidra til at de stemmeberettigede får bedre kjennskap til kandidatene og bedre grunnlag for å avgi stemme. Negativt vil en offentlig utspørring kunne ta form av valgkamp, favorisere de kandidater som har lettest for å hevde seg offentlig, og vil kunne bidra til at nominasjons- og valgprosessen oppleves personlig belastende for kandidatene.

I Sverige har det blitt vanlig som ledd i presentasjonen av bispekandidatene å avholde en offentlig utspørring. Dette er ikke regulert i kirkeordningen.

Det anbefales ikke å regelfeste innføring av en slik utspørring i denne omgang, men å utprøve dette ved noen bispevalg før det eventuelt gjøres til normalordning. Det kan overveies om det er nødvendig å regelfeste en slik ordning. Hensikten vil i så fall være å sikre representanter for de teologiske fakulteter en rolle i valgprosessen.

Avstemning i revidert nominasjonsordning.

Avstemning

Ved avstemning i revidert nominasjonsordning avgir de stemmeberettigede stemme på inntil tre kandidater. Rekkefølgen mellom de tre kandidatene prioriteres. I prøveordningen skulle det prioriteres mellom inntil fem av kandidatene, men det vurderes som lite hensiktsmessig å stemme på og prioritere flere kandidater enn det antall som kommer i betraktning ved opptellingen. Menighetsrådene avgir samlet en stemme som må fremkomme ved flertallsvedtak i rådet.

Avstemning finner sted blant de grupper stemmeberettigede i bispedømmet og på landsplan som skal stemme. Se nærmere nedenfor om forslag til endringer når det gjelder hvilke grupper som har stemmerett. Avstemningen går over så kort tidsrom som praktisk mulig, uten at det går på bekostning av de stemmeberettigedes mulighet til å delta med sin stemme.

Avstemningsresultatet telles opp og beregnes etter regler som legger fast den forholdsmessige stemmetyngde for de ulike gruppene stemmeberettigede, slik at forskjeller i forholdsmessig størrelse fra bispedømme til bispedømme ikke får betydning. Se nærmere om dette nedenfor. Det kan vurderes å vekte stemmene fra menighetsråd etter medlemstall i soknet. Se nedenfor.

Telling av førstestemmer eller vektning av første, andre og tredjestemmer som grunnlag for utvalg av de tre kandidatene med flest stemmer

Det bør være en tydelig begrunnelse for hvorfor man skal stemme på mer enn en kandidat hvis bare førstestemmer telles opp. Den beste begrunnelse for å rangere flere, er at en da får et bilde av hvilke av de tre med flest førstestemmer som har bredest subsidiær oppslutning og kan anses som mest samlende. Dette vil være ett moment i en skjønnsmessig vurdering hos innstillende instans. I så fall klarer det seg

om instansene rangerer de *tre* de helst ønsker som biskop. Så lenge avstemningen kun er rådgivende, er det rom for et visst skjønn hos uttalende og innstillende instanser.

Kirkemøtet (sak KM 10/03) gikk i forbindelse med utformingen av prøveordningen, inn for at det skulle avgis stemmer på tre kandidater og at 1., 2. og 3. stemmene skulle vektes slik at førstestemmer teller 1, andrestemmer $2/3$ og tredjestemmer $1/3$. Før år 2000 hadde man et slikt system i Sverige, med den forskjellen at andrestemmer her talte $1/2$. I det svenske systemet ble dermed vekten av førstestemmene forholdsvis tyngre enn det ville bli etter Kirkemøtets forslag.

Ved å vekte første, andre og tredjestemmene vil en kunne ta hensyn til ikke bare hvilke kandidater som var instansenes førstevalg, men også få et uttrykk for hvilke kandidater som hadde størst bredde i oppslutning.

Ved bare å la førstestemmene telle, vil ordningen ligge nærmere en rendyrket valgordning, hvor instansene bare vil ha én stemme. Ved en valgordning vil imidlertid instansene få gitt uttrykk for sin sekundær-preferanse i andre valgomgang hvis deres kandidat har røket ut etter første valgomgang. I en rådgivende avstemning hvor bare førstestemmer telles, vil andre- og tredjepreferansene ikke virke inn på hvilke tre som går til de avsluttende uttalelser- og innstillingsrundene. Ved bispenominasjonen i Hamar i 2006 var det to kandidater som fikk så mange førstestemmer at de var blant de tre fremste, men som fikk få andre- og tredjestemmer. Den tredje kandidaten (etter at "vinneren" trakk seg), hadde færre førstestemmer, men vesentlig flere andre- og tredjestemmer, og slik sett antakelig et vel så bredt kirkelig votum bak seg.

Teller man bare førstestemmer som grunnlag for hvilke tre som går videre til uttalelser- og innstillingsfasene, får øvrige avgitte stemmer bare skjønnsmessig betydning for valget mellom disse tre.

Vekter man første, andre og tredjestemmene, får man et mer matematisk enn skjønnsmessig uttrykk for hvilke kandidater som samlet sett har bredest oppslutning. Det kan i så tilfelle være grunn til å la førstestemmene få noe større tyngde enn i Kirkemøtet 2003's forslag, og legge til grunn vektingen som var i bruk i Svenska kyrkan før år 2000.

Avstemning ved bispevalgordning

Ved avstemning ved bispevalg stemmer hver stemmeberettiget på én av de nominerte kandidatene. En kandidat må ha over 50 % av stemmene for å bli utnevnt til biskop. Hvis ingen oppnår 50 % av stemmene i første valgomgang, går de to med flest stemmer fra første valgomgang videre til andre valgomgang. Vinneren av denne valgomgangen får nødvendigvis over 50 % av stemmene og blir biskop.

Det anbefales å gi menighetsrådsmedlemmene enkeltvis stemme i avstemningen. Hvis menighetsrådenes samlede stemmevekt fastlegges i en bestemt andel av stemmekollegiet, vil det ikke få betydning for det samlede utfall om det er få (menighetsråd) eller mange (menighetsrådsmedlemmer) som stemmer. En nominell økning av antall stemmer vil ikke øke menighetsrådenes samlede innflytelse.

Hvis en skulle beholde ordningen med at menighetsrådet som kollegium avgir samlet stemme, vil en kunne komme i den situasjon at store mindretall i menighetsrådene ikke får innflytelse ved valget. En unngår også en krevende prosess i rådene med å samle seg om og bli enige om en kandidat å stemme på. I dagens system hvor flere kandidater skal rangeres, kommer flere meninger til uttrykk enn det som vil være mulig hvis rådet bare skal stemme på en.

Det kan innvendes at menighetsrådet som kollegium er organet som skal uttrykke menighetens ønske om biskop. Hvis en lar de enkelte menighetsrådsmedlemmer stemme i stedet for rådet som kollegium, kan dette oppfattes som en forsterkning av en individualiserende tendens i kirkestyret, og en svekkelse av forpliktelsen mot menighetene som kollektiv.

Avstemning finner sted blant de grupper stemmeberettigede i bispedømmet og på landsplan som skal stemme. Se nærmere nedenfor om forslag til endringer når det gjelder hvilke grupper som har stemmerett. Siden dette blir et avgjørende valg, bør avstemningen ideelt sett foregå samme dag for alle instanser som skal delta. Elektronisk stemmegivning med verifikasjonskoder kan vurderes for å gjøre dette praktisk mulig. Alternativt må valg møter/stemmegivning finne sted i løpet av et avgrenset tidsrom (maks 1 uke) og alle valgresultater holdes hemmelig til avstemningen lukkes.

Avstemningsresultatet telles opp og beregnes etter regler som legger fast den forholdsmessige stemmetyngde for de ulike gruppene stemmeberettigede, slik at forskjeller i forholdsmessig størrelse fra bispedømme til bispedømme ikke får betydning. Se nærmere om dette nedenfor. Det kan vurderes å vekte stemmene fra menighetsråd etter medlemstall i soknet. Se nedenfor.

Stemmeberettigede grupper

Kirkerådet ba i sitt vedtak (sak KR 09/07) om en gjennomgang av bestemmelsene om hvilke grupper som har stemmerett og uttalerett ved bispenominasjon. Enten avstemningen i fortsettelsen forblir rådgivende, eller et avgjørende valg, er det behov for en slik gjennomgang.

Det foreslås å opprettholde hovedvekt på de lokale stemmegruppene innad i bispedømmet, men også beholde et sentralkirkelig innslag blant de stemmeberettigede, begrunnet i at bispembetet er enhetens embete i hele vår kirke. I tillegg har bispemøtet i Den norske kirke en rekke helhetskirkelige ansvarsområder.

Dagens ordning har vokst fram gjennom over 160 år, og stadig flere grupper har fått stemmerett ved den rådgivende avstemning eller uttalerett. Utgangspunktet var at Kongen ved Kirke departementet ønsket råd fra sine geistlige embetsmenn om hvem som egnet seg som biskop. Fra 1840-1880-årene ble først prostene, siden biskopene og de teologiske professorene, og til sist prestene i vedkommende bispedømme gitt mulighet for å komme med slike råd. Fra 1920-årene og framover har også lekfolket fått anledning til å delta i den rådgivende avstemningen etter hvert som den kirkelige rådsstrukturen er bygd opp. Menighetsrådene har siden 1922 hatt rett til å delta. En av bispedømmerådets første og viktigste oppgaver siden opprettelsen i 1933 var å nominere bispekandidater. Kirkerådet uttaler seg siden 1984. Nylig har også vigslede

kateketer, diakoner og kantorer fått stemmerett ved den rådgivende avstemningen. I Prøveordningen har også bispedømmerådet i angjeldende bispedømme hatt anledning til å komme med begrunnet uttalelse.

De stemmeberettigede grupper i den rådgivende avstemning er dels knyttet til bispedømmet som skal ha biskop, dels grupper på sentral- eller helhetskirkelig nivå.

Stemmeberettigede grupper i bispedømmet

De stemmeberettigede gruppene i bispedømmet er:

- menighetsrådene
- prester i offentlig kirkelig stilling
- vigslede kateketer, diakoner og kantorer i offentlig kirkelig stilling.

Gjennom disse gruppene kommer både embete og råd til orde i et balansert forhold. Det foreslås ingen endringer i hvilke grupper som skal være stemmeberettiget. Dette gjelder også selv om den rådgivende avstemning skulle utvikles til et rent bispevalg.

Stemmeberettigede grupper på sentral- eller helhetskirkelig nivå

På dette nivået er det ingen grupper av lekmenn som stemmer ved den rådgivende avstemning. De stemmeberettigede grupper på dette nivået er:

- prostene i de øvrige bispedømmer
- de teologiske professorer ved de teologiske fakulteter og rektorene ved de praktisk-teologiske seminarer.

Prostenes og de teologiske professorenes og praktikumsrektorenes votum skriver seg tilbake til ordningens opprinnelse på 1840-tallet, hvor kongen rådspurte sine embetsmenn. I stedet for at prostene som kongens embetsmenn og kirkelige mellomledere har stemmerett, vil det i dagens situasjon være mer naturlig at stemmeretten legges til representanter som er valgt på mer demokratisk vis, som Kirkemøtets faste presterepresentanter (med vararepresentanter).

Etter at man kan bli teologisk professor etter kompetansevurdering, og ikke bare etter kallelse/ansettelse i et professorat, har kriteriene for å bli teologisk professor endret seg og antallet teologiske professorer økt vesentlig. Professorenes stemmer tilfører i liten grad faglig teologisk vurdering av kandidatene, i det professorene bare avgir stemme, uten begrunnelse.

I dagens situasjon vil det være mer naturlig at stemmeretten legges til representanter som er valgt på mer demokratisk vis. Det er dessuten ønskelig at både embete og råd kommer til orde i et balansert forhold også på dette nivået.

Det foreslås derfor at stemmeretten på sentralkirkelig nivå legges til *Kirkemøtets medlemmer*, med et par mulige supplementer. Forslaget innebærer at proster og teologiske professorer og praktikumsrektorer ikke lenger skal ha stemmerett – verken ved rådgivende bispeavstemning eller ved bispevalg.

Det er i dag ingen leke stemmeberettigede utenfor bispedømmet. De leke medlemmene av Kirkerådet er sammen med resten av rådet med i uttalelsesfasen i

dagens ordning. Hvis en først skal innføre et lekt element på sentralt plan, peker Kirkemøtets leke medlemmer seg ut som en naturlig gruppe. De er valgt ved kirkelige valg til å representere sine bispedømmer. Som medlemmer i bispedømmeråd vil de ha med nominasjon av bispekandidater å gjøre ved bispeskifter i sine bispedømmer. Det vil kunne heve bispedømmerådernes kompetanse i bispenominasjonsarbeidet at rådsmedlemmene er stemmeberettigede ved alle bispevalg. I løpet av fire års funksjonstid vil det normalt finne sted flere bispeskifter.

Det sentralkirkelige element i valgkollegiet anbefales sammensatt slik:

Det sentralkirkelige *leke* elementet utgjøres av Kirkemøtets leke medlemmer, inklusive de lek kirkelig tilsatte, i alt 59 pluss de leke blant de 5 Kirkemøtemedlemmene som velges på fritt grunnlag. I kirkemøtesammenheng inngår kateketer, diakoner og kantorer i gruppen ”lek kirkelig tilsatte”, uansett om de er vigslet eller ikke. Gjennom Kirkemøtets leke medlemmer vil også samiske og døvekirkelige interesser være representert i valgkollegiet.

I tillegg til Kirkemøtets faste leke medlemmer anbefales det å gi de fire representantene for Ungdommens Kirkemøte med tale- og forslagsrett i Kirkemøtet, stemmerett ved bispenominasjon/bispevalg. Det vil styrke ungdomsrepresentasjonen i valgkollegiet. Delegationene fra Ungdommens kirkemøte må i så fall gis funksjonstid i forbindelse med bispenominasjon/bispevalg fra de velges på Ungdommens kirkemøte ett år til nye kirkemøtedelegater er valgt på Ungdommens kirkemøte neste år.

Det sentralkirkelige *geistlige* element anbefales å bestå av biskopene (11) og av presterepresentantene til Kirkemøtet og deres vararepresentanter (22). Biskopenes stemmer vektet dobbelt. I tillegg kommer prestene blant de 5 kirkemøtemedlemmene valgt på fritt grunnlag.

I en revidert nominasjonsordning vil en da komme i den situasjon at biskopene både avgir stemme som medlemmer av Kirkemøtet, og begrunnet uttalelse. Også Kirkerådets og bispedømmerådets medlemmer vil avgi stemme som medlemmer av Kirkemøtet, og begrunnet uttalelse som samlet Kirkeråd og bispedømmeråd. Disse dobbeltrollene vil kunne oppleves som uheldige. På den annen side vil det være ønskelig å kunne gjøre en revidert nominasjonsordning så lik en ønskelig bispevalgordning som mulig for å lette en framtidig overgang mest mulig. Hvis revidert nominasjonsordning blir resultatet i første omgang, må denne siden ved ordningen tas opp til vurdering.

Biskopenes uttalerett vil bortfalle i en ren valgordning. Det foreslås at biskopene i stedet gis stemmerett innenfor kvoten for ”sentrale” representanter for den ordinerte tjeneste. Presterepresentantenes vararepresentanter inkluderes i valgkollegiet for å få et større sentralt valgkollegium av prester med noe større representativitet. Ved valg av prester til bispedømmeråd stiller ikke kandidatene med personlige vararepresentanter. Den som får nest flest stemmer i bispedømmerådvalget blir vararepresentant. Vararepresentanten vil derfor sannsynligvis oftest ha en noe annerledes profil enn det faste medlem i bispedømmerådet.

Ved overgang til en bispevalgordning anbefales det å gi de tre teologiske fakulteters representanter med tale- og forslagsrett til Kirkemøtet, stemmerett ved bispevalget.

Dette vil videreføre tradisjonen med at de tre teologiske fakulteter har en rådgivende rolle i kirkens saker, om enn i redusert form.

Det har vært framsatt lignende forslag om endring i sammensetning av valgkollegiet ved bispenominasjon/valg av Andreas Aarflot og John Egil Bergem (Mot en selvstendig folkekirke, Bergen 2007, s.194-195). Deres forslag er at den sentralkirkelige del av valgkollegiet skal bestå av tjenestegjørende biskoper og Kirkerådet. Dette vil gi en smalere demokratisk basis for det sentralkirkelige element i valgkollegiet, og anbefales ikke.

Vekting og fastlegging av det kirkelige votum

For å sikre bred demokratisk innflytelse og for å fastlegge fordelingen i innflytelse mellom embete og råd, lokale og sentrale instanser, er det behov for tydeligere prinsipper og regler for beregning av det kirkelige votum. Både ved et system hvor antall førstestemmer avgjør om man går videre i prosessen og ved et valg hvor man bare stemmer på én kandidat, bør de ulike elementer av det kirkelige votum ha like stor vekt fra bispedømme til bispedømme. I dag er det store forskjeller i så måte. Se vedlagte "Bispedømmevis oversikt over forholdet mellom grupper av stemmeberettigede ved bispenominasjon".

Noen eksempler: Menighetsrådene utgjør nesten dobbelt så stor andel av de stemmeberettigede i Bjørgvin i forhold til i Oslo, mens prestene har nesten dobbelt så stor innflytelse i Oslo i forhold til i Møre. Mens forholdet mellom lokale (prester og menighetsråd) og sentrale (proster og professorer) stemmeberettigede er 70-30 i Bjørgvin, er det så å si 50-50 i Nord-Hålogaland.

Disse skjevhetene er store. Beregningsmåten av det kirkelige votum bør konstrueres slik at disse skjevhetene utjevnes.

Vekting av forholdet mellom de stemmeberettigede grupper

Hovedvekten legges på de *lokale* stemmegruppene innad i bispedømmet. Deres stemmer bør derfor utgjøre et betydelig flertall av stemmene. De *sentrale* (utenfor bispedømmet) stemmegruppenes stemmevekt bør ikke overstige 1/3.

Forholdet mellom leke og geistlige stemmer bør være om lag 50-50 (som i Sverige). Dette modifieres noe ved at vigslede kateketer/diakoner/kantorere foreslås å få en andel av "geistlig"-kvoten innen bispedømmet, mens de lek kirkelig tilsatte i Kirkemøtet går inn i kvoten for lekmenn. Se avsnitt nedenfor om lek kirkelig ansattes andel.

Det anbefales å ha følgende enkle forholdstall:

Lokale: 66,7 %. Sentrale: 33,3 %.

Leke: 50 %. Geistlige: 50 %.

Det vil gi følgende innflytelse for de ulike stemmegruppene:

<i>Innflytelse for</i>	<i>Leke medlemmer</i>	<i>Den ordinerte tjeneste</i>
<i>”Lokale” instanser</i>	1/3	1/3
<i>”Sentrale” instanser</i>	1/6	1/6

Følgende grupper inngår i de ulike stemmegruppen:

<i>Stemmegrupper:</i>	<i>Det leke element</i>	<i>Den ordinerte tjeneste</i>
<i>”Lokalt” element</i>	Menighetsrådene	Prester i kirkelig stilling. Vigslede kateteker, diakoner, kantorer
<i>”Sentralt” element</i>	Kirkemøtets leke medlemmer inkl., lek kirkelig tilsatte Repr. UKM	Biskopene, Kirkemøtets øvrige geistlige medlemmer med vararepresentanter Repr. 3 teologiske fakulteter.

Det betyr at de ulike stemmegruppene gis følgende andeler:

”Lokale” stemmer:

Menighetsrådene: 33,3 %

Prester i bispedømmet og
Vigslede kateketer, diakoner, kantorer 33,3 %

”Sentrale” stemmer:

Kirkemøtets leke medlemmer m.v. 16,7 %

Biskopene, kirkemøtets geistlige medlemmer med varamedlemmer m.v. 16,7 %

Biskopenes stemmer teller dobbelt.

De lokale stemmer for prester og vigslede kateketer, diakoner og kantorer foreslås foreslås fordelt slik:

Prester 26,3 %

Vigslede kateketer, diakoner, kantorer 7 %

Prestene vil da få litt redusert innflytelse blant bispedømmets stemmer i forhold til dagens ordning, mens de vigslede kateketer, diakoner og kantorer får omtrent samme relative innflytelse som i dag. Etter som flere i disse gruppene oppfyller utdanningskravene og kravene til vigsling, er det ventet at gruppen vil øke noe i størrelse – også relativt sett i forhold til prestene.

Omfordeling mellom stemmegrupper

Fastleggingen av disse forholdstallene, vil føre til omfordeling mellom stemmegrupper. De sentralkirkelige stemmene vil utgjøre 33,4 % uansett

bispedømme, bispedømmestemmene 66,6 %. Dette ligger svært nær gjennomsnittstallene for alle bispedømmene pr. i dag. Men i de fleste bispedømmene vil det bety omfordeling mellom sentralnivå og bispedømmenivå ("lokale stemmeberettigede"). Det vil bety økt innflytelse for bispedømmets stemmer i flere bispedømmer, særlig Nord-Hålogaland og Sør-Hålogaland. I Bjørgvin vil det bety en markert reduksjon i innflytelsen for bispedømmets stemmer.

Lokale stemmeberettigede – andel		Sentrale stemmeberettigede - andel	
Bjørgvin	75 %	Nord-Hålogaland	44 %
Oslo	69 %	Sør-Hålogaland	42 %
Agder/Telemark	68 %	Stavanger	40 %
Nidaros	67 %	Møre	41 %
Hamar	67 %	Tunsberg	34 %
Borg	67 %	Borg	33 %
Tunsberg	66 %	Hamar	33 %
Stavanger	60 %	Nidaros	33 %
Møre	59 %	Agder/Telemark	32 %
Sør-Hålogaland	58 %	Oslo	31 %
Nord-Hålogaland	56 %	Bjørgvin	25 %

Middeltall lokale stemmeberettigede: 66 %

Kursiverte tall: Mangler oppdaterte tall 2007

Middeltall sentrale stemmeberettigede: 34 %

I de fleste bispedømmer vil menighetsrådenes relative andel øke og prestenes andel minke.

Prester - andel av stemmeberettigede		Menighetsråd - andel av stemmeberettigede		Vigslede kat/dia/kant	
Oslo	44 %	Hamar	36 %	Tunsberg	10 %
Bjørgvin	35 %	Bjørgvin	32 %	Stavanger	10 %
Borg	33 %	Agder/Telemark	31 %	Oslo	9 %
Nidaros	31 %	Nidaros	30 %	Agder/Telemark	9 %
Nord-Hålogaland	30 %	Møre	28 %	Bjørgvin	8 %
Tunsberg	29 %	Tunsberg	27 %	Møre	8 %
Agder/Telemark	29 %	Borg	26 %	Borg	8 %
Hamar	28 %	Sør-Hålogaland	26 %	Nidaros	6 %
Sør-Hålogaland	27 %	Stavanger	24 %	Nord-Hålogaland	6 %
Stavanger	26 %	Nord-Hålogaland	20 %	Sør-Hålogaland	5 %
Møre	23 %	Oslo	16 %	Hamar	4 %

Middeltall prester: 31 %

Kursiverte tall: Mangler oppdaterte tall 2007

Middeltall menighetsråd: 27 %

Middeltall vigslede kateketer/diakoner/kantorere: 7 %

I særlig stor grad er dette tilfelle i Oslo bispedømme hvor det har vært en betydelig skjevhet i forhold til alle andre bispedømmer. Forholdet mellom prester og menighetsråd har vært bortimot 3/1. I Stavanger og Møre vil prester få noe høyere andel enn i dag, mens menighetsrådene vil få økt andel i alle bispedømmer unntatt Hamar. Vigslede kateketer, diakoner og kantorere vil landet sett under ett beholde sin innflytelse som i dag. I noen bispedømmer vil de miste en til tre prosent innflytelse, i andre bispedømmer vil innflytelsen øke en til tre prosent.

Beregning av valgresultat - eksempel:

Ved bispevalg i X bispedømme fordeler stemmene seg slik hos menighetsrådene:

Kandidat A: 30 stemmer = 30 %

Kandidat B: 20 stemmer = 20 %

Kandidat C: 15 stemmer = 15 %

Kandidat D: 25 stemmer = 25 %

Kandidat E: 10 stemmer = 10 %

Når menighetsrådsstemmene skal regnes inn i det totale valgresultatet, multipliseres andelen menighetsrådsstemmer med faktoren 0,333 som angir at stemmene skal telle 33,3 % av det samlede resultatet.

Kandidat A får da fra menighetsrådene $30 \times 0,333 = 9,99$ % av det totale valgresultatet.

Kandidat A fikk 15 % av prestestemmene. Dette blir da $15 \times 0,263 = 3,95$ % av totalresultatet

Kandidat A fikk 18 % av stemmene fra kateketer, diakoner og kantorer, $18 \times 0,07 = 1,26$ % av totalresultatet

Kandidat A fikk 24 % av stemmene fra leke medlemmer av Kirkemøtet m.v., $24 \times 0,167 = 4,01$ % av totalresultatet

Kandidat A fikk 14 % av preste og bipestemmene fra Kirkemøtet m.v., $14 \times 0,167 = 2,34$ % av totalresultatet.

Sammenlagt fikk Kandidat A 21,55 % av totalresultatet.

Ved en revidert nominasjonsordning går de tre med høyest samlet andel videre til uttalelses- og innstillingsfasen.

Ved et bispevalg går de to med høyest samlet andel videre til andre valgongang, hvis ingen har fått over 50 % andel i første valgongang.

Lek kirkelig tilsattes andel:

Lek kirkelig tilsatte får innflytelse på to måter:

1. Via vigslede kateketer, diakoner og kantorer på bispedømmeplan. Disse inngår i den ordinerte tjenestes stemmegruppe. Gruppen gis en fast andel av stemmene på 7 %, som er middeltallet på andelen vigslede kateketer, diakoner og kantorer i de ulike bispedømmene i dag.

2. Gjennom de lek kirkelig tilsatte medlemmene av Kirkemøtet. Disse utgjør 1/6 av Kirkemøtets leke medlemmer hvis UKM-delegatene skal stemme. Lek kirkelig tilsatte får her ca. 2,8 % andel av total stemmevekt.

Samlet vil lek kirkelig tilsatte få oppunder 10 % stemmevekt, en økning fra i gjennomsnitt 7 % i dagens system.

Vekting av menighetsrådsstemmer i forhold til medlemstall

I dagens system har alle menighetsråd én stemme ved bispenominasjon, uansett medlemstall i soknet. Noen illustrerende eksempler:

- Landets minste sokn har 28 medlemmer, landets største sokn har 18.649 medlemmer.
- I landet som helhet har 53,2 % av soknene under 2000 medlemmer, men de utgjør bare 15,1 % av antall medlemmer i Den norske kirke.

- I Hamar bispedømme har de to mest folkerike soknene til sammen 26.798 medlemmer. De 66 minste soknene i Hamar bispedømme har om lag 26.700 medlemmer.

Det er store skjevheter i innflytelse mellom store og små sokn når det gjelder medlemstall. I dag kan et sokn ha over 100 ganger så mange medlemmer som et annet, og altså medlemmene 100 ganger så lite innflytelse ved bispevalg (og bispedømmerådvalg) i et stort sokn som i et lite. Det foreslås derfor å lage et system som også utjevner disse forskjellene vesentlig, men som likevel beholder en viss overrepresentasjon for små sokn i forhold til store.

Forslaget går ut på å dele inn soknene i 8 kategorier etter medlemstall:

Soknestørrelse	Antall sokn	Faktor (stemme multipliseres med)
0-500	211	1
501-1000	212	2
1001-2000	257	3
2001-3000	140	4
3001-5000	185	5
5001-7000	124	6
7001-10000	80	7
10001-	59	8
Totalt	1278	

De minste soknene utgjør 53,2 % av alle sokn og har 15,1 % av medlemmene (0-2000 medl)

De midterste soknene utgjør 25,4 % av alle sokn og har 27,7 % av medlemmene (2001-5000 medl)

De største soknene utgjør 21,4 % av alle sokn og har 57,2 % av medlemmene (5001- medl)

Gjennomsnittlig medlemstall pr. sokn: 3024. 64 % av soknene ligger under gjennomsnittet.

Menighetsrådets stemme multipliseres med faktoren for soknestørrelses-kategori. Alle menighetsrådsstemmer regnes sammen etter at de er multiplisert opp med faktoren. Andelen stemmer på hver kandidat regnes ut i forhold til de oppmultipliserte tallene. Stemmen fra et menighetsråd i et sokn med over 10.000 medlemmer teller 8 ganger så mye som stemmen fra et menighetsråd med under 500 medlemmer.

Dette vil føre til at de 64 % av soknene som har lavere medlemstall enn gjennomsnittet vil tape innflytelse, mens de 36 % av soknene som har høyere medlemstall enn gjennomsnittet vil få økt innflytelse.

Eksempler på utslag:

Med dagens ordning vil medlemmene i et sokn på 250 medlemmer ha 16 ganger så stor innflytelse ved bispenominasjon enn i et sokn på 4000 medlemmer.

Hvis stemmene vektet, vil det i det minste soknet være 250 medlemmer pr. 1/1 stemme, mens det i det største soknet vil være 4000/5, altså 800 medlemmer pr. 1/1 stemme.

Forskjellen i innflytelse vil være redusert fra 16/1 til 3,2/1.

I et sokn med 10001 medlemmer vil det være 10001/8, altså 1250,1 medlemmer pr. 1/1 stemme. Forskjellen til det lille soknet minker fra 40/1 til 5/1.

Fortsatt vil små sokn ha forholdsmessig større innflytelse enn større sokn, men forskjellene vil være på et mye mer rimelig nivå.

Det går an å utjevne dette enda mer, f.eks. ved å innføre en faktor som er slik at det legges til 1 pr. 500 medlemmer uansett. Det går også an å få dette helt eksakt ved å bruke medlemstallet eller antall stemmeberettigede medlemmer som faktor. En full

utjevning etter soknets medlemstall vil føre til en radikal omfordeling av innflytelse ved bispenominasjon/valg.

Det anbefales i første omgang å prøve ut den 8-delte skalaen, som gir en viss, men ikke total utjevning.

Utjevning av forskjellen i antall menighetsrådsmedlemmer ved individuell stemmegivning ved bispevalg

Hvis bispevalg innføres, og det bestemmes at menighetsrådsmedlemmene skal stemme individuelt, oppstår problemet med det ulike antall valgte menighetsrådsmedlemmer som kan variere fra 4 til 10. Dette fastsettes lokalt av menighetsmøtet. Menighetsmøtet i et sokn med 4 menighetsrådsmedlemmer er dermed i posisjon til å øke sin relative innflytelse ved bispevalg (og bispedømmerådsvalg) inntil 2,5 ganger hvis de vedtar å øke antall menighetsrådsmedlemmer til 10. Dette fører også til at menigheter som slår seg sammen eller reduserer antall menighetsrådsmedlemmer mister innflytelse.

For å unngå ulikhet som følge av ulikt antall menighetsrådsmedlemmer, foreslås det å innføre en beregningsmåte hvor summen av menighetsrådets stemmer settes til 1/1, multiplisert med faktor for medlemstall. Denne stemmen deles så på antall valgte medlemmer i menighetsrådet, slik:

4 medlemmer = 0,25 stemme pr. medlem
6 medlemmer = 0,167 stemme pr. medlem (tilnærmet lik)
8 medlemmer = 0,125 stemme pr. medlem
10 medlemmer = 0,1 stemme pr. medlem

På denne måten vil ulikt antall menighetsrådsmedlemmer ikke influere på den enkelte menighets relative innflytelse ved bispevalget, selv om de enkelte menighetsrådsmedlemmer får stemmerett, og ikke rådet som kollektiv enhet som i dag.

Uttalelse, innstilling og utnevning ved fortsatt nominasjonsordning

Uttalelse

Prøveordningens bestemmelse om at det er de tre med flest førstestemmer etter avstemningsrunden som blir gjenstand for nærmere vurdering ved begrunnede uttalelser og innstilling, anbefales innført som normalordning.

Grupper/instanser med rett/plikt til å avgi begrunnet uttalelse (ved revidert nominasjonsordning)

I dagens ordning avgir biskopene og Kirkerådet uttalelser etter at avstemning er gjennomført. Biskopens uttalelser skal grunngis. Det foreslås at dette videreføres ved en revidert nominasjonsordning, men at også Kirkerådets uttalelse grunngis, slik det var i Prøveordningen.

I Prøveordningen avgav også bispedømmerådet begrunnet uttalelse. Dette hadde bred støtte. Det anbefales at også bispedømmerådet avgir begrunnet uttalelse.

I stedet for at de teologiske professorer og praktikumsrektorer avgir stemme i den rådgivende avstemningen, anbefales at rektor/dekanus ved de tre teologiske fakulteter avgir begrunnet uttalelse.

Ved overgang til bispevalgordning bortfaller begrunnede uttalelser som avgis i etterkant av avstemningen.

Innstilling

Prøveordningens bestemmelse om at departementet innstiller en av de tre som har fått flest førstestemmer anbefales innført som normalordning.

Utnevning

Det anbefales å gå inn for at det gis regler som binder regjeringen til å utnevne en av de tre som har fått flest førstestemmer, og som har vært gjenstand for avsluttende vurdering i begrunnede uttalelser og departementets innstilling. Tilsvarende ordninger som dette fantes i Sverige og Finland fram til år 2000.

Valg og stadfesting av valget ved bispevalgordning

Hvis bispevalgordning kan innføres innenfor rammene av dagens statskirkeordning, kan en søke analogi i den danske ordningen, slik at kirkeministeren innstiller valgets vinner, som så utnevnes av Kongen i (kirkelig) statsråd. Det kan være at Grunnlovens § 21 er til hinder for dette, noe som må avklares.

Hvis forholdet mellom stat og kirke endres, blir valgets vinner biskop. Valget bør da bekreftes av Kirkerådet som sentralkirkelig organ.

Kort betraktning over de rettslige rammevilkår

Utredningen anbefaler primært innføring av en bispevalgordning, om mulig også innenfor dagens rettslige rammevilkår. Grunnlovens § 21 tillegger Kongen myndigheten til å utnevne biskoper. Stortinget kan ikke gi regler som griper inn i eller beskjerer denne myndigheten. Overgang til en bispevalgordning vil, så lenge § 21 ikke endres, måtte fastsettes ved kongelig resolusjon, og avhenge av at regjeringen pålegger seg selv begrensninger i handlingsrommet ved utnevning av biskop. Ingen annen myndighet kan pålegge Kongen (regjeringen) slike begrensninger.

Hvis på lengre sikt bestemmelsen om Kongens myndighet til å utnevne "geistlige Embedsmænd" oppheves, vil reglene om hvem som har myndighet til å utpeke kirkens biskoper og ordningen av dette kunne hjemles ved lov, eller helst i den grunnleggende Kirkeordningen som Kirkemøtet i annen sammenheng har gått inn for.

Oppsummerende oversikt over bispevalgordning (primært forslag) og revidert nominasjonsordning (subsidiært forslag)

Bispevalgordning	Revidert nominasjonsordning
<p><i>Nominasjon</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Nominasjonsorgan: Bispedømmerådet supplert med 1 prest og 2 leke fra Kirkerådet - Nominasjonskomiteen skal ta imot forslag, bindes ikke av disse - Antall som skal nomineres: 5-7 kandidater - Supplerende nominasjon: Minst 30 stemmeberettigede fra minst 3 ulike prostier kan stille kandidat <p><i>Mulige alternativer:</i></p> <p>A: Prøvevalg uten forutgående nominasjon. B: Bare nominasjon etter ordningen for supplerende nominasjon.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Formalisert utspørring av kandidatene ved et panel av teologiske eksperter og representanter for Kirkerådet, Bispedømmerådet og Bispemøtet 	<p><i>Nominasjon</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Nominasjonsorgan: Bispedømmerådet - BDR skal ta imot forslag, bindes ikke av disse - Antall som skal nomineres: 5-7 kandidater - Supplerende nominasjon: Minst 30 stemmeberettigede fra minst 3 ulike prostier kan stille kandidat <p><i>Mulig alternativ:</i></p> <p>Formalisert utspørring av kandidatene ved et panel av teologiske eksperter og representanter for Kirkerådet, Bispedømmerådet og Bispemøtet.</p>
<p><i>Avstemning:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - De stemmeberettigede stemmer på 1 kandidat. - De enkelte menighetsrådsmedlemmer stemmer hver for seg. - Vekting: <ul style="list-style-type: none"> - Menighetsrådene: 33,3 %. - Menighetsrådsstemmer vektes etter medlemstall (8 kategorier) - Prester i bispedømmet: 26,3 % - Vigslede kateketer, diakoner, kantorer: 7 % - Geistlige Kirkemøtemedlemmer m.v.: 16,7 % - Leke kirkemøtemedlemmer inkl. lek kirkelig tilsatte: 16,7 % <p>- Resultat: En kandidat som får over 50 % oppslutning vinner valget. Hvis ingen oppnår dette, går de to med størst oppslutning videre til 2.valgomgang. Vinneren av denne blir ny biskop.</p> <p><i>Mulig alternativ:</i> - Menighetsrådene avgir en samlet stemme.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Menighetsrådsstemmer vektes ikke etter medlemstall. 	<p><i>Avstemning</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - De stemmeberettigede avgir stemme på 3 kandidater. - Menighetsrådene (innen bispedømmet) avgir samlet stemme. - Vekting: <ul style="list-style-type: none"> - Menighetsrådene: 33,3 %. Menighetsrådsstemmer vektes etter medlemstall (8 kategorier) - Prester i bispedømmet: 26,3 % - Vigslede kateketer, diakoner, kantorer: 7 % - Geistlige Kirkemøtemedlemmer m.v.: 16,7 % - Leke kirkemøtemedlemmer inkl. lek kirkelig tilsatte: 16,7 % <p>- Resultat: De tre med flest førstestemmer går videre til uttalelses- og innstillingsfasene.</p> <p><i>Mulig alternativ:</i> - 1.,2. og 3.stemmer vektes og legges sammen. De tre med flest stemmer sammenlagt går videre til de neste fasene.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Menighetsrådsstemmer vektes ikke etter medlemstall.
	<p><i>Uttalelses- og innstillingsfase</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Følgende avgir begrunnet uttalelse om de tre med flest stemmer:

	<ul style="list-style-type: none"> - Biskopene - Kirkerådet - Bispedømmerådet - Rektor/dekan ved de tre teologiske fakulteter <p>- Innstilling: Kirke departementet innstiller en av de tre med flest stemmer på bakgrunn av stemmetall og begrunnede uttalelser.</p> <p><i>Mulig alternativ:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Bispedømmerådet avgir ikke begrunnet uttalelse. - Rektor/dekan ved de tre teologiske fakulteter avgir ikke begrunnet uttalelse.
<p><i>Bekreftelse av valgresultatet</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Alt. a. Uten endring av grl. § 21: Valgresultatet bekreftes ved kgl. resolusjon om utnevning. - Alt. b. Med endring av grl. § 21 (og 16): Valgresultatet bekreftes av Kirkerådet. 	<p><i>Utnevning</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Biskopen utnevnes i kirkelig statsråd, blant de tre kandidatene med størst oppslutning.

Appendiks: Bispenominasjon - grupper av stemmeberettigede

Forhold mellom lokale og andre / forhold prester – MR

Pr. 9.5.2007 PKA

Faste grupper på landsbasis		Landsbasis totalt	
Proster	106		147
Professorer	41		

Grupper i bispedømmet

Prester		MR		Vigslede kat/dia/kant	
Oslo	211	Oslo	78	Oslo	41
Borg	146	Borg	118	Borg	36
Hamar	125	Hamar	163	Hamar	17
Tunsberg	125	Tunsberg	114	Tunsberg	43
Agder/Telemark	134	Agder/Telemark	142	Agder/Telemark	40
Stavanger	96	Stavanger	90	Stavanger	35
Bjergvin	206	Bjergvin	189	Bjergvin	48
Møre	84	Møre	101	Møre	28
Nidaros	137	Nidaros	135	Nidaros	26
Sør-Hålogaland	95	Sør-Hålogaland	91	Sør-Hålogaland	18
Nord-Hålogaland	98	Nord-Hålogaland	65	Nord-Hålogaland	21
	1457		1286		353

BD-stemmer totalt	BD+Land	
Oslo	330	477
Borg	300	447
Hamar	305	452
Tunsberg	282	429
Agder/Telemark	316	463
Stavanger	221	368
Bjergvin	443	590
Møre	213	360
Nidaros	298	445
Sør-Hålogaland	204	351
Nord-Hålogaland	184	331
	3096	4713

Forhold prester/menighetsråd	
Oslo	2,7/1
Nord-Hålogaland	1,5/1
Borg	1,2/1
Tunsberg	1,1/1
Bjergvin	1,1/1
Stavanger	1,1/1
Sør-Hålogaland	1/1
Nidaros	1/1
Agder/Telemark	0,9/1
Møre	0,8/1
Hamar	0,8/1

Prester - andel av stemmeberettigede		Menighetsråd - andel av stemmeberettigede		Vigslede kat/dia/kant	
Oslo	44 %	Hamar	36 %	Tunsberg	10 %
Bjergvin	35 %	Bjergvin	32 %	Stavanger	10 %
Borg	33 %	Agder/Telemark	31 %	Oslo	9 %
Nidaros	31 %	Nidaros	30 %	Agder/Telemark	9 %
Nord-Hålogaland	30 %	Møre	28 %	Bjergvin	8 %
Tunsberg	29 %	Tunsberg	27 %	Møre	8 %
Agder/Telemark	29 %	Borg	26 %	Borg	8 %
Hamar	28 %	Sør-Hålogaland	26 %	Nidaros	6 %
Sør-Hålogaland	27 %	Stavanger	24 %	Nord-Hålogaland	6 %
Stavanger	26 %	Nord-Hålogaland	20 %	Sør-Hålogaland	5 %
Møre	23 %	Oslo	16 %	Hamar	4 %

Proster - andel av stemmeberettigede		Professorer - andel av stemmeberettigede	
Nord-Hålogaland	32 %	Nord-Hålogaland	12 %
Sør-Hålogaland	30 %	Sør-Hålogaland	12 %
Møre	29 %	Stavanger	11 %
Stavanger	29 %	Møre	11 %
Tunsberg	25 %	Tunsberg	10 %
Borg	24 %	Borg	9 %
Nidaros	24 %	Agder/Telemark	9 %
Agder/Telemark	23 %	Nidaros	9 %
Hamar	23 %	Hamar	9 %
Oslo	22 %	Oslo	9 %
Bjergvin	18 %	Bjergvin	7 %

Lokale stemmeberettigede – andel		Sentrale stemmeberettigede - andel	
Bjergvin	75 %	Nord-Hålogaland	44 %
Oslo	69 %	Sør-Hålogaland	42 %
Agder/Telemark	68 %	Stavanger	40 %
Nidaros	67 %	Møre	41 %
Hamar	67 %	Tunsberg	34 %
Borg	67 %	Borg	33 %
Tunsberg	66 %	Hamar	33 %
Stavanger	60 %	Nidaros	33 %
Møre	59 %	Agder/Telemark	32 %
Sør-Hålogaland	58 %	Oslo	31 %
Nord-Hålogaland	56 %	Bjergvin	25 %

Middelverdier		Forslag, ny skisse	
Lokale	66 %	Lokale	66,67 %
Sentrale	34 %	Sentrale	33,33 %
Prester	31 %	Prester	33,33 %
Menighetsråd	27 %	Menighetsråd	33,33 %
Dia/kat/kant	7 %	KM - leke	16,67 %
Professorer	10 %	KM - prest/bisp	16,67 %
Proster	25 %		

Bispedømmevise forhold:		<i>Mangler</i>	<i>Tall dia/kat/</i>	<i>Kantor-Oslo</i>
Oslo	OK		Andel av tot	
Prester	211		44 %	
Menighetsråd	78		16 %	
Dia/kat/kant	41		9 %	69 %
Professorer	41		9 %	
Proster	106		22 %	31 %
Forh prest/MR	2,7/1			

Borg	OK			
Prester	146		33 %	
Menighetsråd	118		26 %	
Dia/kat/kant	36		8 %	67 %
Professorer	41		9 %	
Proster	106		24 %	33 %
Forh prest/MR	1,2/1			

Hamar	OK			
Prester	125		28 %	
Menighetsråd	163		36 %	
Dia/kat/kant	17		4 %	67 %
Professorer	41		9 %	
Proster	106		23 %	33 %
Forh prest/MR	0,8/1			

Tunsberg	OK			
Prester	125		29 %	
Menighetsråd	114		27 %	
Dia/kat/kant	43		10 %	66 %
Professorer	41		10 %	
Proster	106		25 %	34 %
Forh prest/MR	1,1/1			

Agder/Telemark		<i>Mangler</i>	<i>oppdaterte</i>	<i>tall</i>
Prester	134		29 %	
Menighetsråd	142		31 %	
Dia/kat/kant	40		9 %	68 %
Professorer	41		9 %	
Proster	106		23 %	32 %
Forh prest/MR	0,9/1			

Stavanger		<i>Mangler</i>	<i>oppdaterte</i>	<i>tall</i>
Prester	96		26 %	
Menighetsråd	90		24 %	
Dia/kat/kant	35		10 %	60 %
Professorer	41		11 %	
Proster	106		29 %	40 %
Forh prest/MR	1,1/1			

Bjørgvin	OK			
Prester	206		35 %	
Menighetsråd	189		32 %	
Dia/kat/kant	48		8 %	75 %
Professorer	41		7 %	
Proster	106		18 %	25 %
Forh prest/MR	1,1/1			

Møre	OK			
Prester	84		23 %	
Menighetsråd	101		28 %	
Dia/kat/kant	28		8 %	59 %
Professorer	41		11 %	
Proster	106		29 %	41 %
Forh prest/MR	0,8/1			

Nidaros	OK			
Prester	137		31 %	
Menighetsråd	135		30 %	
Dia/kat/kant	26		6 %	67 %
Professorer	41		9 %	
Proster	106		24 %	33 %
Forh prest/MR	1/1			

Sør-Hålogaland		<i>Mangler</i>	<i>oppdaterte</i>	<i>tall</i>
Prester	95		27 %	
Menighetsråd	91		26 %	
Dia/kat/kant	18		5 %	58 %
Professorer	41		12 %	
Proster	106		30 %	42 %
Forh prest/MR	1/1			

Nord-Hålogaland	OK			
Prester	98		30 %	
Menighetsråd	65		20 %	
Dia/kat/kant	21		6 %	56 %
Professorer	41		12 %	
Proster	106		32 %	44 %
Forh prest/MR	1,5/1			